

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Філологічний факультет
Кафедра української літератури**

**ДВА ПИСЬМЕННИКИ З ОДНОГО СЕЛА – ІВАН СИНЮК ТА ДМИТРО
ПАНЦИР: ЖИТТЄВІ ДОЛІ ТА ЇХНЯ ТВОРЧА СПАДЩИНА**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:

студентка 6 курсу, 602 групи

Ротарь Христина Валеріївна

Науковий керівник:

доктор філологічних наук,
професор **Мельничук Б. І.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедри _____ доц. Мальцев В. С.

Чернівці – 2022

АНОТАЦІЯ

Ротарь Х. В. Два письменники з одного села – Іван Синюк та Дмитро Панцир: життєві долі та їхня творча спадщина.

Магістерська робота присвячена двом письменникам з одного села – Іванові Синюку та Дмитрові Панциру. У ході дослідження було використано прозові твори та біографічний матеріал, пов'язаний з письменниками. Уперше проаналізовано їхню творчість у контексті того, що вони вихідці з одного села. У кваліфікаційній роботі оглянуто науково-критичну літературу; висвітлено мотиви та проблематику художніх текстів; зроблено порівняльну характеристику письменників; досліджено рецепцію їхньої творчості в сучасному українському літературознавстві; виявлено риси Д. Панцира як продовжувача письменницьких традицій І. Синюка.

Ключові слова: Іван Синюк; Дмитро Панцир; Кам'янка; новела; оповідання; збірки; рідний край; народ; персонажі; місто; рецепція.

SUMMARY

Rotar H. V. Two writers from the same village - Ivan Synyuk and Dmytro Pantsyr: life destinies and their creative heritage.

The master's thesis is dedicated to two writers from the same village - Ivan Synyuk and Dmytro Pantsyr. In the course of the research, prose works and biographical material related to writers were used. For the first time, their work was analyzed in the context of the fact that they came from the same village. The qualification work reviewed the scientific and critical literature; the motives and problems of artistic texts are highlighted; a comparative description of the writers was made; the reception of their work in modern Ukrainian literary studies was studied; features of D. Pantsyr as a successor of I. Synyuk writing traditions are revealed.

Keywords: Ivan Synyuk; Dmytro Pantsyr; Kamianka; novel; story; collections; homeland; people; characters; city; reception desk.

_____ Х. В. Ротарь

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
 РОЗДІЛ 1. ЖИТТЄПИС ІВАНА СИНЮКА	9
1.1. Життєві віхи буковинця	9
1.2. Педагогічна діяльність Івана Синюка.....	16
Висновки до 1-го розділу	17
 РОЗДІЛ 2. МОТИВИ ПРИРОДИ В МАЛІЙ ПРОЗІ ІВАНА СИНЮКА.....	19
2.1. Проблематика творів письменника.....	19
2.2. Художня своєрідність новелістики Івана Синюка.....	25
Висновки до 2-го розділу	32
 РОЗДІЛ 3. ЖИТТЄВА І ТВОРЧА СТЕЖКА ДМИТРА ПАНЦИРА.....	33
3.1. Біографічні відомості про письменника.....	33
3.2. Творчий доробок буковинця.....	35
Висновки до 3-го розділу	40
 РОЗДІЛ 4. ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА.....	42
4.1. Проблематика прозових творів.....	42
4.2. Образи-персонажі у творах буковинця.....	49
4.3. «Судилося жити» — збірка новел і оповідань Дмитра Панцира в традиційному реалістичному дусі.....	51
4.4. Твори Дмитра Панцира на буковинську тематику.....	55
Висновки до 4-го розділу	61

РОЗДІЛ 5. ПРОДОВЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ ІВАНА СИНЮКА.....	63
5.1 З історії малої батьківщини письменників	63
5.2. Рецепція творчості Івана Синюка та Дмитра Панцира в сучасному українському літературознавстві.....	69
5.3. Дмитро Панцир як продовжувач письменницьких традицій Івана Синюка.....	73
Висновки до 5-го розділу.....	77
 ВИСНОВКИ.....	 78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАДКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Так чомусь склалося в теперішньому літературному житті, що ми мало знаємо про творчість деяких письменників нашої Буковини, а якщо дізнаємося, то тільки випадково або з певної нагоди.

Буковинські письменники – Іван Ілліч Синюк та Дмитро Тодорович Панцир родом з мальовничого села Кам'янка, які правдиво змальовували важке життя буковинських селян.

У родині лісничого Іван Синюк народився 1 травня 1866 року в давньому буковинському селі Кам'янка. У своїх творах він звертався до художніх прийомів, які активно впроваджувалися письменниками минулих століть: драматизація, психологізм, внутрішня історія, асоціативне мислення, автобіографія та розповідь. Створенню художньої атмосфери в його спадщині сприяє вибір персонажа, піднесеність стилю, ліричність пейзажу.

Літературна спадщина Івана Синюка порівняно невелика. Більшість прожитого часу він присвячував викладанню. Його твори до сьогодні не втратили актуальності. Значне місце в них належить зображенню різних процесів і природних явищ, оскільки він з дитинства був дуже уважним до природи та світу. Про це свідчить назва його першої збірки оповідань – «Образки з природи» 1897 року.

Як письменник Іван Синюк мав дуже важливу здатність – бачити і чути навколишній світ, помічати найменші деталі, які оточували його. Він був дуже спостережливим, і це відчутно в його текстах. Очевидно, цей дар він успадкував від свого батька, який був лісничим.

Діти посідають значне місце у його творчості, тому що письменник любив їх, був близьким до них усе своє свідоме життя, присвятив себе їх навчанню та вихованню.

Художній світ Івана Синюка — складне і багатогранне естетичне явище. Мала проза письменника відзначається тематичною багатогранністю, жанровою розмаїтістю, глибиною психологізму та ліризмом.

Питання про традицію та новаторство прози І. Синюка, вплив на його творчість класичної української літератури досі залишається малоз'ясованим.

Український прозаїк Дмитро Тодорович Панцир — родом із Буковини, але довгий час жив у Харкові. Народився 8 жовтня 1943 року в мальовничому селі Кам'янка. Він — автор багатьох книжок прози, лауреат творчих премій П. Василенка, К. Гордієнка, М. Чабанівського, І. Бажанського, О. Кобилянської, заслужений юрист України. Поєднання творчого потенціалу із якостями детективу в одній особі мало би вкрай зацікавити молодого читача. Працівник пера знав справжнє життя простих людей і, так би мовити, знав спосіб їхнього повсякденного буття. Реальні життєві історії знайшли, зрештою, відображення в його текстах. Переважна більшість його прозових творів — миттєві замальовки спостережливого ока письменника.

Тридцять років Дмитро Панцир працював у правоохоронних органах, що дало багатий матеріал для творчості, яка актуальна й нині. Значне місце в ній належить зображенню дитинства і сільського життя. Його творча спадщина пронизана любов'ю до свого рідного села Кам'янка, Буковини, Харкова та всієї України. Він він писав просто, зрозуміло і водночас дуже цікаво.

Твори письменника, гумориста із казкової, мальовничої Буковини, — прозаїка Дмитра Панцира щось загадкове є у них. Його оповідки, такі, що примушують повертатися знову й знову до прочитаного, переосмислювати, знаходити щось нове, відтворювати в уяві події описані в них, вкотре співпереживати з автором і його персонажами, яких він не вигадував, з ними зустрічався, товаришував та працював. Тому такі оповідки — як шматочки з життя автора.

Дмитро Панцир та Іван Синюк усвідомлювали свою письменницьку відповідальність перед читачем, постійно дбали про стильове, лексичне й синонімічне збагачення літературної мови, що додає їм заслуг — перед національною культурою і нашою українською літературою.

З творчістю Дмитра Панцира та Івана Синюка в нашу літературу ввійшли різноманітні аспекти сільського життя і побуту земляків, картини рідного краю

письменників, яким вони надавали глибини, оригінальної філософської наповненості, естетичної свіжості.

Їхня творчість відіграє важливу роль у формуванні духовно багатішої особистості, вона сприяє розумінню ролі прекрасного в житті кожного з нас, пробуджує найпотаємніші струни душі.

Ці письменники воліли до кінця бути чесними перед собою та своїми читачами. Для їхнього письменницького щастя буде досить, якщо знайдеться небагато, але справді відданих і вдячних читачів.

Однак, на жаль, ці творчі імена сучасному всеукраїнському читачеві маловідомі. Ця магістерська робота — вельми своєчасний привід, аби в усій достовірності ознайомити широкий читацький загал із їхніми небуденними постатями, репрезентувати подвижницьку працю шляхетних буковинців, моїх односельчан — Дмитра Тодоровича Панцира та Івана Ілліча Синюка.

Мета дослідження: знайти точки дотику між письменниками, як вихідцями з одного села: Іваном Синюком та Дмитром Панциром.

Завдання дослідження:

- оглянути науково-критичну літературу з обраної теми;
- окреслити особливості життєвої долі та творчої спадщини письменників;
- означити мотиви, проблематику та образи-персонажі у художніх текстах, що належать перу Івана Синюка та Дмитра Панцира;
- визначити художню своєрідність новелістики Івана Синюка та Дмитра Панцира;
- дослідити рецепцію творчості літераторів у сучасному українському літературознавстві;
- зробити порівняльну характеристику творів краян;
- з'ясувати риси творчості Дмитра Панцира як продовжувача письменницьких традицій Івана Синюка, та значення їхньої спадщини у житті й діяльності нинішньої школи, буковинських краян загалом.

Об'єкт дослідження: віхи життя і творчості Івана Синюка та Дмитра Панцира.

Предмет дослідження: літературна спадщина письменників.

Новизна: роботи впливає з відсутності дослідження творчості Івана Синюка і Дмитра Панцира в аспекті з'ясування та порівняння їхнього життя і творчості.

Методи науково-педагогічного дослідження та їх реалізація у роботі: загальнонаукові методи з метою обґрунтування основних положень та понять з проблеми, систематизації науково-педагогічних здобутків; філологічний метод (осмислення художніх творів Івана Синюка та Дмитра Панцира, визначення їхньої своєрідності); порівняльний метод (порівняння творчості письменників І. Синюка та Д. Панцира); соціологічний (визначення того, як у творчості односельчан відображено певну суспільну дійсність); біографічний метод (з'ясування життєписів односельців); стилістичний метод (визначення манери письма майстрів художнього слова); мікроаналіз (розгляд окремих фрагментів з творів буковинців), метод літературної герменевтики (розкриття сенсу текстів і розуміння їх).

Структура роботи. Магістерська робота складається з п'яти основних розділів, кожен з яких має підрозділи, а також зі вступу та висновків, списку використаних джерел та додатків.

Загальний обсяг роботи – 91 сторінка.

РОЗДІЛ 1

ЖИТТЄПИС ІВАНА СИНЮКА

1.1. Життєві віхи буковинця

Іван Іллєч Синюк – один із найталановитіших українських письменників Буковини кінця XIX - початку XX століть. Початки його творчості припадають на період, означений у літературознавстві як ранній модернізм. В його текстах можна простежити особливості, притаманні українській літературі зламів XIX-XX століть загалом.

Як писав Микола Юрійчук, «він прийшов в українську літературу наприкінці 90-х рр. XIX ст., у пору загального піднесення в національно-культурному відродженні українців буковинського краю, і своїми самобутніми важливими за проблематикою й непересічними за художнім рівнем творами вписав яскраву сторінку в її історію. Його творчість – непересічне, самобутнє, явище в літературному житті Буковини» [78].

Крім того, що Іван Синюк є автором цікавих, вартих уваги та поцінування читачем творів, він ще відіграв важливу роль у національно-культурному реанімуванні українців Буковини. Так само, як Євгенія Ярошинська, Іван Бажанський, Сильвестр Яричевський, Ольга Кобилянська, Іларій Карбулицький та інші, він сприяв інтелектуальному розвитку простих буковинців, сприяв утвердженню в них почуття власної гідності, що було дуже важливо [23].

Іван Синюк народився у родині лісничого 1 травня 1866 року в давньому буковинському селі Кам'янка. Саме тато став його першим учителем. І тато дав йому першу ґрунтовну освіту, яка вела сина протягом усього життя. Він з татом часто ходив у ліс, і тато навчив його спостерігати за навколишнім життям. А ще прищепив йому дуже важливе усвідомлення того, що все у світі перебуває у взаємозв'язку. І, власне, людина так само є частиною великої отієї системи [78].

Початкову освіту Іван Синюк здобув у своєму рідному селі Кам'янці, а згодом вирішив пов'язати свою долю з учительською діяльністю і навчався у Чернівецькій вчительській семінарії. Педагогічній діяльності він присвятив чотири десятиліття свого життя.

У літературу ж Іван Синюк прийшов казкою «Соколець». Вона була опублікована 1896 року в газеті «Буковина».

90-ті роки XIX століття і перше десятиріччя XX століття – це такий найбільш активний період його творчості та участі в громадсько-культурному житті.

Уже в 1897 році виходить перша прозова збірка І. Синюка «Образки з природи», а в 1899-му друга – «Образки з життя і природи». До неї увійшли такі твори, як: «Полювання в повітрі», «Трагедія у верхах», «Конаючий сернюк», «Материнська любов птаха», «Ранок на гірській поляні». Цю книжечку видало видавництво «Руська бесіда».

А книгу 1899-го року «Образки з життя і природи» видало товариство «Руська школа». Туди увійшли такі твори, як: «Баба», «Осінь і зима», «Весна», «Місто і село», «Збожеволів» та інші.

Як писали В. Филипчук та Л. Ковалець, «збірки «Образки з природи», «Образки з життя і природи» буковинського автора так і дихають пахощами наших пралісів, сповнені симпатій до трудящого люду і прагненням гармонії в суспільстві та природі» [74].

У 1902 році була опублікована одноактна п'єса Івана Синюка «Мужики».

І. Синюкові належать також статті про життя українського народу та про шкільну справу на Буковині, опубліковані в німецьких періодичних виданнях.

Крім письменницької діяльності, Іван Синюк досить активно проявляв себе у громадсько-культурному житті Буковини, зокрема він входив до видавничого комітету двотижневика «Промінь» - вчительського видання, яке виходило у Вашківцях, і мало дуже високий рівень. Його забезпечували талановиті ентузіасти, там публікувалися Євгенія Ярошинська, Костянтина Малицька та інші майстри.

На початку XX століття Іван Синюк редагує так звану «Крейцерову бібліотеку» – проект, призначений для дітей, в якому брали участь переважно вчителі. Видавалися невеличкі й недорогі книжечки, що розходилися по школах та бібліотеках, у різних населених пунктах. Їхньою метою було

приучення дітей читати, популяризувати українське слово. Цьому служили як і україномовні, так і перекладні тексти. Отже, це була справді така шляхетна праця і дуже важлива на той період.

У «Православному календарі на звичайний рік 1935» (Чернівці, 1934) вміщено твір І. Синюка «Гірська церква» [15].

Певний період Іван Синюк був редактором дитячого журналу «Ластівка».

Крім усього, злам століть був найщасливішим для І. Синюка у плані особистого життя. Він одружився з прекрасною жінкою Веронікою. У них був досить гармонійний союз. У їхньому шлюбі народилося двоє синів, Іларій та Авриліан. На них Іван Синюк покладав, звісно, багато сподівань, та Перша світова війна увірвалася в долю і цієї родини, як і в долі багатьох інших родин і людей. Сини Іларій та Авриліан брали участь у воєнних подіях, обидва повернулися живими, але з підірваним здоров'ям і невиправним слідом від пережитого [23].

Іларій пережив ампутацію ноги – і, очевидно, що в нього був непростий психологічний стан. Не зовсім безхмарно склалися в нього стосунки з батьком. Він одружився з румункою, переїхав у Румунію. І там його сліди загубилися.

Авриліан же після війни закінчив навіть студіювання філології, і здавалось, що в цієї молодой людини попереду велике життя, перспективне й світле, але далось взнаки нервові і фізичне виснаження, і ще молода людина раптово померла.

Ще раніше померла, також передчасно, дружина Івана Синюка.

І, зрозуміло, ця людина була в дуже непростому психологічному стані. Надзвичайно активний до цього часу І. Синюк на тривалий час сходить зі сцени громадсько-культурного, письменницького життя. Та, до честі кам'янчанина, він знаходить у собі сили продовжити жити і повертається до читачів, правда аж у 1933 році, публікацією драматичного образка із сільського життя під час світової війни у чотирьох діях під назвою «Чесна Вероня». Цей образок видала друкарня «Меркур» (м. Чернівці).

У цьому ж видавництві через два роки, в 1935-му, виходить збірка І. Синюка «Фейлетони». Вона зберігається в науковій бібліотеці Чернівецького університету. Присвячно її пам'яті дружини і сина Авриліана. Сюди увійшли крім творів «Штрудель»; «Шляхотський баль»; «Моя перша любов»; «Різдвяні ферії»; «Святий вечір»; гуморески «Як бідні хотіли збагатіти», «Чорні орябки»; «Страшний Великдень»; «Ой, діти мої – діти мої бідні»; «Вже не піду від татка, най...»; «Поворот канадника» і вірша «Велика вірність» та інші, їхні родинні фотографії: світлина дружини Вероніки (по-буковинськи Вероні), фото Івана Синюка та його синів Авриліана й Іларія (див. додатки).

«Фейлетони», які раніше були надруковані в газеті «Буковина», перед назвою позначені зірочкою (*). Деякі з них автор трохи відредагував. У кінці кожного фейлетону І. Синюк вказує дату і місце написання. Твір «Шляхоцький баль» підписано: «Маморниця, дня 20 лютого 1887», «Штрудель» – «Васловівці», «14 падолиста 1901». До збірки увійшов твір «Любий татку!» датований жовтнем 1918 р., з поля битви [68].

Збірка «Фейлетони» – своєрідний підсумок того, що було для письменника найважливішим у житті того, що він зробив.

У 1958 р. в Києві вийшла друком антологія «Письменники Буковини початку ХХ століття», упорядкована О. С. Романцем та Ф. П. Погребенником, де вперше після смерті І. Синюка, з'явилися друком твори «Соколець», «Ранок на гірській поляні», «Баба», «Село», «Святий вечір», «Параска», «Братчику, рятуй!...», «Мужики» та біографічна довідка [15].

М. І. Юрійчук в 1996 році упорядкував і видав вибрані твори І. Синюка, які вийшли друком у м. Глибока під назвою «Вибране», завдяки сім'ї спонсорів Воробчуків з лісництва у селі Кам'янка, де колись працював батько письменника, та іншим добрим людям. Книга вийшла до 130-річного ювілею у Глибокій.

У 2001 р. за редакцією доктора філологічних наук Б. І. Мельничука та кандидата філологічних наук М. І. Юрійчука у видавництві «Прут» світ побачив свій перший том двотомні хрестоматії «Письменники Буковини другої

половини XIX – першої половини XX століття». До цієї праці увійшли: «Соколець», «Образки з природи», «Братчику, рятуй!..», «Ой діти мої – діти мої бідні», «Вже не піду від татка, най...» і біографічна довідка М. І. Юрійчука [23, с. 355-359].

У Львівському видавництві «Піраміда» вийшла друком книга «Казка про Сонце та його сина» (2008 р.), упорядник Юрій Винничук, де вміщено казку «Соколець» Івана Синюка [15].

У селі Кам'янка Іван Синюк вельми шановний. Тут він народився і виріс, тут зародився його талант. Вчителі та учні Кам'янського ліцею, усі жителі села Кам'янка завжди згадують та пам'ятають його добрим словом.

У селі Кам'янка одна з центральних вулиць названа на честь письменника, там знаходиться Кам'янський ліцей, там є меморіальна дошка, що прикрашає фасад школи та клас, присвячений пам'яті Івана Ілліча Синюка. Меморіальна дошка була відкрита та освячена під час 130-річчя від дня народження Івана Синюка.

1996 року в селі Кам'янка на честь 130-річчя від дня народження Івана Синюка відбулася науково-практична конференція (у сільському Будинкові культури). Про місце І. Синюка в історії українського письменства вів мову завідувач кафедри української літератури Чернівецького держуніверситету ім. Ю. Федьковича (нині Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича) доцент М. І. Юрійчук. Його колега доцент (нині професор) Б. І. Мельничук акцентував увагу на мотивах краси і захисту природи в новелістиці І. Синюка. Доцент В.Т. Косяченко, головний редактор журналу «Ластівка», торкнувся просвітницької та педагогічної діяльності письменника [9].

Різних аспектів творчості уродженця Кам'янки стосувалися виступи педагогів О. Г. Трач, Н. В. Мазур, С. Г. Тюфтії. Вчитель В.І. Перепічка поділився досвідом пошукової роботи школи щодо вивчення життя і творчості І. Синюка. Учасники цієї урочистості висловилися за надання Кам'янській середній школі (нині Кам'янський ліцей) імені Івана Синюка.

Як писала Леся Щербанюк, «цей чоловік приклав стільки праці для піднесення національно-культурного відродження українців на Буковині, що він заслуговує, аби в ці дні згадати його добре ім'я [76].

Іван Синюк зазнав переслідувань румуно-боярських властей і був забутий, намагався не привертати до себе уваги радянської влади, яка «дбала», щоб на волі залишилося якомога менше свідомих українців, а пристосуватися до нової ідеології так і не зміг.

«Тихого, скромного і вбогого дідуса добре знали на Рогізні. Знали, що ледь-ледь перебиваючись, доживав самотній свій вік у старенькій хаті. Мав клаптик городу – з того харчувався, ніяких пенсій і допомог не отримував. Так і запам'ятали його старожили: з мішечком кукурудзи на плечах приходив змолоти собі на кулешу. Хтось із старших часом казали услід: «То письменник пішов...». Так і помер він у невідомості, не згаданий, не визнаний за життя. Навіть могилу довелося потім довго розшукувати» – писав Микола Юрійчук [78].

В автобіографічному романі в новелах «У царстві вертухаїв», автором якого є Михайло Івасюк, зустрічаємо згадку про Івана Синюка. М. Івасюк згадує те, як зустрів І. Синюка у в'язниці, що знаходиться неподалік річки Печори. Автор описує Синюка, який від важкої праці знеможений та ледь дихає.

Як чоловік діяльний Іван Синюк не оминав і політики. У 1907 році в Чернівцях заснували Українську радикальну партію Буковини, куди ввійшли молоді інтелігенти, які симпатизували галицькому радикальному руху, головою якої було обрано освіченого адвоката Теодота Галіпа. До її діяльності прихильно поставилось українське вчительство Буковини, тому й Іван Синюк був активним діячем партії.

Останні роки Іван Синюк провів у передмісті Чернівців, у Рогізні. Його родинний будинок знаходився на сучасній вулиці Ярослава Мудрого, 61 (раніше вулиця Моріса Тореза). Там є меморіальна таблиця. Іван Синюк жив у будинку жінки Астри Литвинюк, яка, на жаль, давно померла, а очевидців тих

подій вже немає. Будинок, в якому проживав Іван Ілліч, на жаль, знаходиться в аварійному стані, і, найімовірніше, вже знесений (див. додатки).

Для гідного вшанування пам'яті письменника і просвітянина Івана Синюка, йшла мова про перейменування колишньої вулиці Моріса Тореза, який нічого спільного з Буковиною не мав, на вулицю Івана Синюка, адже він вповні заслужив шану і визнання, щоб вулиця носила його ім'я, але, на жаль, перейменування так і не відбулося.

Він навіть одружився вдруге з Катериною Іванівною Синюк (за чоловіком І. І. Синюк), а дівоче прізвище нам не відоме. Очевидно, все-таки, йому потрібна була підтримка. Невдовзі померла і його друга дружина. Рід Синюків перервався, на місце спочинку письменника ніхто не приходив.

Він пропрацював у Рогізні учителем, директором школи. Власне, там він відійшов у вічність 17 серпня 1953 року і похований у Садгорі біля своєї першої дружини Вероніки Синюк, яка стала прообразом героїні його п'єси «Чесна Вероня» і біля дорослого сина Авриліана. Його могила знаходиться праворуч від могили чеського воїна Яна Налепки.

Авксентій Яківчук свого часу у статті «Не забуваймо осиротілих могил» писав: «Почуваючи громадські і моральні обов'язки перед Всеукраїнським товариством «Просвіта», зайнявся пошуками забутої могили Івана Синюка. Керуючись «Українською Радянською Енциклопедією», де чорним по білому записано, що могила письменника знаходиться на рогізнянському кладовищі. Старожили запевняли його, що жодного письменника на цьому кладовищі не поховано. Потім племінниця дружини письменника навела його на правильний орієнтир. Осиротілий хрест на могилі письменника притулився до хреста його дружини. Напис на табличці за сорок три роки затерся» [79].

Краєзнавцям довелося докласти чималих зусиль, щоб встановити місце поховання І. І. Синюка. Мабуть, так би й залишилася його могила непримітною, якби не житель, підприємець і скульптор Садгори – Василь Костянтинович Велущак. Він відгукнувся на клопотання працівників відділу охорони пам'яток

краєзнавчого музею і дав обітницю поставити надгробок, який сам і виготовив - писала Наталія Дмитрієва [13].

Тепер навічно встановлено на могилі пам'ятник з портретним зображенням письменника. Адже Іван Ілліч Синюк – один із найобдарованіших літераторів Буковини кінця XIX - початку XX ст., автор майстерних прозових «образків з життя й природи», драматичних і публіцистичних творів, педагог, видавець, громадський діяч.

1.2. Педагогічна діяльність Івана Синюка

Іван Синюк працював учителем в передмісті Рогізна, що належить до Садгори. Він викладав рідну мову та був директором в школі № 39 (нині ліцей № 21), що розташований на вулиці Іларія Карболицького, 4.

Після закінчення вчительської семінарії він працював народним учителем понад 40 років у школах Буковини: Маморниці, Васловівцях, Білій та залишив помітний слід на буковинській освітній ниві.

Молодий учитель літературно розробив топонімічну легенду, що пояснює назву гори та урочища Сокоlecь; текст твору прив'язаний до конкретного поселення Гуцульщини - села Довгополя. У «Буковині» надруковано понад 20 його творів: оповідання, нариси, казки, одноактна п'єса «Мужики» (1902).

Редактором газети на той час був відомий письменник, літературознавець та педагог Осип Маковей, який мав унікальний дар відчувати молоді таланти та підтримати перші кроки в літературі. Він гаряче відгукнувся на оповіді Івана Синюка («Буря», «Цвинтар тварин», «Бджоли»), в яких «знати хорошого спостерігача природи».

За спостереженням літературознавця Миколи Юрійчука, письменник «зробив природу головним об'єктом художнього дослідження, актором. Гуцульщина у творчому зображенні Івана Синюка – це насамперед край казкової природи, який живе за своїми законами краси та доцільності. Саме його праці про природу зачарували чеського дослідника Францішека Ржегожа [78].

У запальному серці Івана Синюка жила велика доброта і любов до всього світу. Він не лише навчав, але й прищеплював кожній дитині найкращі людські якості, виховуючи доброту, чуйність, людяність, патріотизм, любов до батьків, до людей та до рідного краю.

Кожна дитина, за словами Івана Синюка, повинна бути щасливою. Працюючи вчителем, він добре вивчав і знав дітей. І це дало змогу змалювати їхню психологію у творах на дитячу тематику («Дитячі сльози», «Нема вже мого Іванка»).

Вчителя Івана Синюка знали як подвижника-просвітянина. В роки Першої світової війни його улюбленою темою став захист християнських заповідей. Він викривав злочинну сутність війни, відстоював жіночу вірність і любов, як непересічні людські цінності.

Ставши вчителем і літератором, Іван Синюк черпав звідси матеріал для низки своїх яскравих творів, які надсилав до часопису «Буковина» й інших видань кінця XIX – початку XX століття, вже пізніше їх було опубліковано у двотомнику «Письменники Буковини» (2001).

Педагогічна спадщина Івана Синюка має багатогранну природу. Творча думка вчителя зазнала певної еволюції, вона постійно збагачується, поглиблюється, відточується. Серед основних джерел творчості педагога слід назвати народну педагогічну мудрість, класичну педагогічну спадщину, передовий педагогічний досвід та власну педагогічну практику.

Думається, справжнім педагогам багато дасть для розуміння дитячої душі глибоко психологізована проза буковинського письменника й педагога із майже сорокарічним стажем Івана Ілліча Синюка.

Висновки до 1-го розділу

Буковинський письменник Іван Синюк мав у літературі досить добре ім'я: некрикливе, негучне, але світле, добре, осяяне особливим блиском читацької шани і незрадливої любові. Іншими словами кажучи, він мав добру славу в

добрих людей, про що мріє кожен справді обдарований письменник і на що спрямовані його творчі здібності.

І. Синюк розпочав свою творчу діяльність з казки «Соколець» – у 1896 році. Уже в 1897 році вийшла перша його збірка «Образки з природи», а в 1899-му році збірка «Образки з життя і природи».

Він опублікував у газеті «Буковина» близько двадцяти оповідань, нарисів, казок, одноактну п'єсу «Мужики» (1902), працював членом видавничого комітету педагогічного двотижневика «Промінь», до якого входили такі авторитетні педагоги того часу, як Іван Бажанський, Іларій Карбулицький, Костянтина Малицька, Дмитро Макогон, Омелян Попович, Євгенія Ярошинська та інші відомі педагоги того часу.

Це був перший україномовний фаховий суспільно-науковий орган русько-українського вчительства Галичини і Буковини, який виходив з 1904 року. Пізніше часопис як «независимий орган українського учительства» виходив під назвою «Суспільно-науковий орган українського вчительства». Він дуже прислужився, аби піднести на високий щабель роль учителя та розвиток української педагогіки на Буковині. Працював певний час у виданні «Крейцерової бібліотеки» (1902-1908) призначеної для дітей.

Творчість Івана Синюка була добре знаною читачам тогочасної буковинської періодики, адже саме на її сторінках він публікував свої твори і з ними приходив до читачів. На сторінках буковинської періодики, зокрема, було опубліковано, приблизно 20 його оповідань, новел, нарисів, казок, а також у 1902 році була опублікована одноактна п'єса «Мужики».

Творчість Івана Синюка цілковито вписується в українську прозову школу періоду естетизму. І у текстах Івана Синюка можна прослідкувати риси різних стилів, що загалом було властиве цій прозовій школі. Ми можемо в ньому побачити риси реалізму, імпресіонізму, символізму і навіть риси того, що вже значно пізніше Лесь Курбас означив терміном експресивний реалізм.

РОЗДІЛ 2

МОТИВИ ПРИРОДИ В МАЛІЙ ПРОЗІ ІВАНА СИНЮКА

2.1. Проблематика творів письменника

У спадщині Івана Синюка слід окремо ті твори, з якими він прийшов у літературу, які зробили його особливо популярним. Це твори про природу. Сюди відносимо всю книжку «Образки з природи» і частину творів із збірки «Образки з життя і природи».

Твори про природу Івана Синюка надзвичайно читабельні, адже вони написані дуже легким стилем. Це дуже довірливі твори, оскільки ці оповідь ведуться в творах від першої особи. Переважно в кожного з цих творів є така підназва «З оповідань лісничого». Тобто ми розуміємо, що це або його власний досвід, або досвід його батька. Ми довіряємо оповідачеві. І це дуже яскраві твори. Вони дуже правдиво написані.

У цих творах кам'яничанин зосереджується на деталях. Крім того вони цікаві ще й тим, що тварини і птахи, тобто головні персонажі, постають як особистості здатні на самопожертву, взаємопідтримку. Тварини і птахи в творах Івана Синюка змальовані так, що на них напевно, варто було б багато в чому рівнятися людям.

Природу він показує як гармонійну систему, в якій усе на різних рівнях перебуває у взаємодії. Це, зокрема, «Полювання в повітрі», «Трагедія в верхах», «Конаючий сернюк», «Пожар ліса», «Материнська любов птаха», «Ранок на гірській поляні», «Буря», «Звірячий цвинтар», «Бджоли», «Град».

Наприклад, у творі «Пожар лісу» зображено безсилля людей і тварин перед лісовою пожежею. Але тут ідеться і про те, як дика лісова кішка, не зважаючи на пожежу, яка насувається на неї, і від якої втікають усі тварини, кілька разів повертається у сховок, аби винести звідти всіх своїх дітей. Підкреслюється, що материнське почуття, властиве не тільки людям, а й тваринам.

І звичайно, що ці твори вчать поважати тварин, жити з ними в гармонії і усвідомлювати, що це живі істоти, які відчують, переживають, страждають, тішаться.

Так само у творі «Материнська любов птаха», героїня не показує своїх дітей. Дупло привалило дерево, і вона не рятується сама. Знаючи, що замерзне, вона прикриває собою своїх дітей і залишається з ними в тому дуплі [65].

Письменник виступає у своїх творах як спостерігач, де у оповіданні «Полювання в повітрі» показує невдале полювання яструба на жовну, чи «виправити несправедливість»: вбити лиса, який з'їв зайченя «Ранок на гірській поляні», а вже в творі «Конаючий сернюк» передає передсмертні хвилини підстреленої мисливцем сарни. У цих мініатюрах автор виявляє себе патріотом рідного краю.

Ще одна риса, властива творам Івана Синюка про природу, це дуже часто він відкрито або приховано, але все ж, показує, що основний хижак, основний руйнівник на цій планеті – це людина.

До іншої групи можна віднести твори, засновані на топонімічних легендах. Це «Соколець» і «Параска». Але це не твори, які розповідають про походження тієї чи іншої назви. В них автор порушує універсальні проблеми. В «Сокольці» – жагу до збагачення, що стосується і чоловіка, і жінки. А ще обставина, що чоловік не повівся мудро, керуючись не раз хворобливими чоловічими амбіціями, призводить до великої трагедії [57].

В оповідці «Параска» – розповідається історія жінки, яка, не отримавши ласки в дитинстві, а любові в шлюбі, піддається гріховній пристрасті. І ця пристрасть так само стає згубною в її житті.

Казки «Соколець» і «Параска», на нашу думку придатні для читання переважно дорослих людей і старших дітей, оскільки містять пікантні сцени.

Ще одну важливу групу прозових творів складають оповідки про різні сторони життя сільського люду – «Баба», «Святий вечір», «Братчику, рятуй!», «Поворот канадника», «Село». У кожній з них змальовані цікаві та яскраві персонажі.

Іван Синюк, як і, скажімо, Василь Стефаник та Марко Черемшина, розкривав складні світи, непрості душі сільських людей.

А найцікавішою, напевно, в цій групі є оповідка «Село». Можливо, вона є одною із найсильніших взагалі в доробку Івана Синюка. Це той твір, який варто було б, очевидно, вводити в програму, для того, щоб на його основі можна було краще розкрити еволюцію стильових процесів в українській літературі того часу. Твір цікавий тим, що в основі його кінематографічний підхід до зображення, весь він збудований з окремих кадрів, являє собою наче готовий сценарій. Кожен з кадрів – довершена картинка, а водночас вони доповнюють одна одну. А єднанні вони за принципом контрасту. Власне, кожен наступний кадр контрастує з попереднім і тим самим увиразнює сказане в попередньому.

Слушно відзначив Микола Юрійчук: «Узагальнену, позначену соціальними контрастами картину життя буковинського села письменник подає в оповіданні «Село». Великий розкішний шинок і «старенька церковця» та маленька «подібна на громадську кузню», школа; добротні господарські будівлі багатих (двірника, панотця) і похилені хатки бідних; образи жебрака, бідної дівчини-заробітчани, старої жінки, яка , щоб не замерзнути, змушена красти в панському лісі хмиз,- такі характерні атрибути картини з твору» [78, с. 5].

Творові «Село» властиві риси експресивного реалізму. Піднято дуже багато проблем. Загалом оце «Село», нібито в центрі такої моделі: оповідач не втручається в те, що відбувається. Тут є те, що властиве імпресіоністичному методу. Це ефект руху з камерою, оповідач, і показує нам те, що він бачить у певний момент, не втручаючись зовсім. Він просто фіксує ось ту реальність [78].

Дуже вдало описує Іван Синюк зубожіння селянства не лише економічного, але й духовного на прикладі корчми. Це єдине місце, де селяни збираються, та спілкуються. А корчма не відзначається ніякими особливими принадами ні в плані санітарії, ні в обслуговуванні. У цьому творі особливо проявився дар Івана Синюка, як іроніста. Ось наприклад, як він описує стіл у корчмі. *«Вздвж стіни тягнеться лавиця. Недалеко шинку – довгий дубовий стіл. На нім*

ночують зчаста орендареві кури. Він немитий, відколи його столяр зробив» [67, с. 3].

Письменник зазначає, що на цьому столі ночують кури, а потім – що він немитий. І ми одразу бачимо та відчуваємо картину, адже автор майстр візуалізації.

Також дуже цікаве місце, коли Іван Синюк переносить читача на цвинтар, де могили старі, могили свіжовикопані, які чекають на небіжчиків. А потім ми разом з автором потрапляємо в хату, де змальовано небіжчицю, зовсім молоду дівчину. Тут Іван Синюк проявляє себе як майстер гротеску. Він весь цей процес. Зібралися люди в хаті. І як той даскал молиться, і як сходяться люди. І як мама з іншою, вона крутить голубці. Він каже: «А мама плаче і крутить голубці».

Певне місце у творчості Івана Синюка посідають дуже цікаві оповідання про дітей. Саме про дітей, а не для дітей. Це твори «Ой, діти мої, діти мої бідні», і «Вже не піду від тата...». Оповідку «Ой, діти мої, діти мої бідні» можна порівняти з новелою Василя Стефаника «Новина».

Як у першому, так і у другому творі змаловано ситуацію, коли померла жінка, залишивши двоє дітей і чоловіка, який впадає в депресію, думає про самогубство. В останній момент його рятує те, що він згадує, як його дружина, коли помирала, будучи вже в неприємному стані, єдине, що вона повторювала: «Ой, діти мої, діти мої бідні».

Новела «Вже не піду від тата...» зацікавлює незвичайною сюжетною канвою. У ній розповідається про двох братиків, дітей помічника лісничого, які заблудилися у зимовому лісі і залишилися без мами, з мачухою. Братики йдуть темним лісом до свого батька, щоб йому принести їжу, але потрапляють в біду і випадково рятуються. Оповідь у новелі ведеться від імені лісничого. Він випадково зустрічає хлопчиків, але залишається для них непоміченим. Лісничий іде й слухає розмову братиків, яка занурює читача ми у справжній світ хлопчаків, які, на жаль, швидко подорослішали.

У групі оповідань для дітей письменник та педагог за професією з глибоким розумінням і знанням відтворює неповторний душевний світ дітей, їхнє своєрідне світосприйняття і світобачення та несподівану поведінку в різних ситуаціях.

Окрему групу творів Івана Синюка становлять гумористично-сатиричні твори, які засвідчили іншу грань таланту письменника – вміння дивитися на світ примруженим, так би мовити оком. Тематично вони стосуються життя людей різного віку і соціального статусу (селян, шляхти, дітей, студентів) та різного роду негативних побутових та суспільних явищ. Це твори «Шляхотський баль», «Штрудель», «Як бідні хотіли збогатіти», «Чорні орябки», «Моя перша любов» та інші. Так само, попри те, що тут присутній дотепний гумор, Іван Синюк порушує важливі життєві проблеми, зокрема жіночої емансипації.

Дуже цікаве також оповідання «Шляхотський баль», де висміяно безтурботне та беззмístовне життя буковинської шляхти, яку характеризують байдужість до громадських справ і долі інших людей, зарозумілість, пихатість. Дуже майстерно виписує Іван Синюк різних персонажів, типів.

В оповіданні «Як бідні хотіли збогатіти» викладається трагікомічна історія, що сталася з бідною селянською сім'єю Фігликів. Героїня оповідання, що хотіла розбагатіти, стала економити на всьому, передусім на харчуванні. Наслідки цього були сумні – недоїдання, неякісне харчування призвело до того, що сама Фігликова та її доньки тяжко захворіли, а всі зекономлені гроші пішли на їх лікування.

В основі оповідання «Штрудель» лежить комічна ситуація, в яку потрапив хлопець Коля. Одного дня він стає гостем кількох своїх тіток, кожна з яких пригощає його «штруделем», а він, прагнучи догодити тіткам, їсть його уже через силу і переїдається.

В оповіданнях «Моя перша любов» та «Чорні орябки» йдеться про студентське життя: в першому описується комічна історія кохання, а в другому – заручини студента.

Є в Івана Синюка один твір антивоєнного характеру чи, точніше, навіть твір написаний за воєнними мотивами. Це твір «Любий татку». Оригінальний він тим, що побудований на основі листа Авріліана з війни. Оповідання відтворює жахливу картину запеклого бою, де передаються настрої простих солдатів, яким чужа, ненависна війна і які мріють про повернення додому. Він невеличкий, але надзвичайно зворушливий, навіть актуальний на сьогодні, бо в ньому порушуються важкі, жахливі проблеми нашого часу, які, на жаль, спіткали всю нашу неньку Україну.

Ми розуміємо, що проблеми людські, універсальні і переживання людські так само універсальні. Людина не змінюється. Людині завжди хочеться спокою, впевненості в майбутньому. І, напевно, що, як не страшно, але ніщо не надає так сенс існуванню, як війна. Людина саме під час війни розуміє ціну всьому, що вона мала. Так от той твір «Любий татку!»:

«Не знаю, чи я вам цей лист пішлю, бо перед мною смерть. Цілу ніч на сьогодні ми йшли в похід. Ще не світало добре, як запровадили нас у глибоку яругу. Здаєсь, недалеко бойові лінії, бо чути виразно стрілянину. Тут ми відпочиваєм. Як довго, не знаю. Одні вояки полягали й сплять так твердо, як дома в ліжку. Які вони щасливі! Інші качаються з одного боку на інший. Знову інші курять або пишуть, більше напмацки, послідні привіти. А декотрі моляться. Балакати мало хто балакає, бо то люди всякої мови та й між собою незнакомі, вчора з всяких полків злучені в один відділ. Найбільше лежать на череві, сперли лікті до землі, а голови на долоні, ніби щось думають. Та де ж мож думати! Де дає гук стріляння думати! А до того ще крики, зойки ранених, котрих приносили сюди, в яр, в пекло. Хто годен думати в пеклі? А впроміч, що є в такім страшнім положенню до думання? Або впаду, або не. А як впаду, ну, то впаду. Я смерти не боюсь вже давно. Лиш аби легонько, легонько непритомно забратись геть-геть-геть. Нам діється Божя воля. Та й все думання.

Та я витріщився в темне нічо і щось гей би думаю, думаю і виджу, виджу щось дуже гарного, щось дуже любого. Як крізь мряку, бачу наше помешкання,

бачу малу тиху кімнату з вазонками на вікні, гарний килим з папугою на стіні, а на постелі маленького, дуже маленького хлопчика, себе самого-самісінького» [68].

Варто згадати, що Іван Синюк – автор двох драматичних творів: п'єс «Мужики» і «Чесна Вероня». П'єса «Мужики» – «сільський образок у 3-х діях», написана в гумористично-сатиричному ключі, вона спрямована проти сільських чиновників, урядовців (писаря, двірника, радників) – людей жорстоких, які намагаються тримати селян у страху, темряві. У творі викриваються представники австрійських властей, їхнє хабарництво, ошуканство.

«Чесна Вероня» – драматичний твір з сільського життя на 4 дії, який присвячений пам'яті дружини Вероні і сина Авриліана. «Чесна Вероня» має антимілітаристське спрямування, дія відбувається під час Першої світової війни. В образах Вероні та Івана, розлучених війною порушується проблема вірності в родинному житті. В кінці твору вміщено окремим листом додаток, де автор зазначає: «Ця брошура писана по більшій часті давнішою правописею і селянською мовою – не жаргоном – а говором» [69].

«Сам автор визначив жанр своїх п'єс як драматичний образок, хоча у літературознавстві образок – це невеликий за обсягом прозовий твір, основою якого є ескізне зображення певної події або сценки, пластичний опис ситуації» - писали Наталія Руснак та Іванна Струк у статті «Взаємодія вербальної та невербальної комунікації у драматичному тексті (на матеріалі п'єси Івана Синюка «Мужики» [58].

П'єси Івана Синюка розширюють наші уявлення про творчу спадщину нашого талановитого краянина.

2.2. Художня своєрідність новелістики Івана Синюка

Івана Синюка не здобув високої літературної слави. Та проза письменника має ряд помітних особливостей. Дуже цікаве мистецьке бачення гуцульського краю. Про Івана Синюка та його твори писали не часто; мало й публікацій де розмірковують про його літературну спадщину.

Уявлення про творчість цього автора, а також про його резонанс можна почерпнути з бібліографічного покажчика «Іван Синюк - буковинський письменник і вчитель» (2006), в якому зафіксовано 35 позицій публікацій письменника (у тому числі окремих збірок) та 30 статей про нього (серед них кілька коротких посилань, що з'явилися, починаючи з «Української загальної енциклопедії» і закінчуючи «Енциклопедією українознавства»).

Оцінки тематичного спектру творчості цього автора різними дослідниками — схожі: «Однією з провідних тем перших оповідань і нарисів письменника є тема рідної природи, краси гуцульських гір» [17]; «Значну частину літературної спадщини І. Синюка становлять твори про природу, з написання яких він, власне, і розпочав свою письменницьку діяльність» [17].

Син лісничого, Іван Синюк зростав «в українському народному середовищі, серед чудової карпатської природи, часто буваючи з батьком у лісі. Змалку навчився розуміти життя, душу селянина, природу. Це відіграло згодом позитивну роль у становленні його письменницького таланту» [57].

Це сильно вплинуло на його творчість, яка стала визначальною у його художній спадщині. Письменник сформував залюблений погляд на світ природи Карпат та роль людини в ньому.

У кінці XIX – на початку XX ст. з'явився такий літературний жанр, як образок. Це – невеликий за обсягом прозовий твір, що відображає епізод дійсності. Цей жанр характеризує поєднання різних видів мистецтва.

Молодий автор працював над топонімічною легендою, пояснюючи назву гори та урочища Сокоlecь; текст твору прив'язаний до конкретного поселення Гуцульщини - села Довгополя: *«На полуднево-західнім кінці села Довгополя підіймається стрімкий та пірваний облаз із котрого величезні камені стремлять гордо в повітря Сокоlecь, (так зовуть сей облаз)і його околицю – то красна, але мало знана партія з наших гуцульських гір. Долиною шумить прудкий та, як сльоза, чистий Черемош, а по нім стрілою летить долів один сплав за другим. Горі висять страшенні скали, котрі переважилися так грізно, що, здається, ось ще хвиля і впадуть на вузеньку, до скальної гори гейби*

приліплену дорогу, на спузу її розпорошать. В ямах, видолинках і рівцях на самій горі вносяться з-поміж гущавини ялівцю високі зелені смереки. З правого боку, лиш через дикий потік, в котрого глибокі і страх стрімкі печери, сонце не заглянуло ще від сотворення світу, припирає до Сокільця темний та густий смерековий ліс. З лівого боку і спереду розпростерлися великі гуцульські села» [23, с. 359].

З оповідання постає оповідач (в якому можна впізнати автора-мандрівника) та співрозповідач (старий гуцул, який передає йому легенду); таким чином, існує два рівні - перший, на якому автор знайомить читача з обставинами та місцем дії, а другий - сама дія, переказ.

У казці «Соколець», яку читаєш поверхнево, можна лише віднести до літературних записів фольклору, де чітко видно творчу волю письменника. Адже саму легенду, не маючи докладно намальованих картин гірської природи, можна звести до кількох безбарвних речень, у яких розповідається про те, як чоловік, покликаний ненажерливою дружиною на ім'я Соколець, вирішив стати людиною-одноокою і як він вирішив вбити себе через цей крок. , з дружиною загинув у скрині зі скарбами в гірській печері. «Моральність» твору виявляється у спробі автора сформулювати тезу про «злочин і покарання», тобто замах Сокільця на життя людини (опришка) та покарання за це (смерть ненажерливого чоловіка і дружини) [23].

Письменник цікавить читача, маюючи перед ним картину в романтичному дусі: *«З правого боку, лиш дикий потік, в котрого глибокі і страх стрімкі печери сонце не заглянуло ще від сотворення світу, припирає до Сокільця темний та густий смерековий ліс. З лівого боку і спереду розпростерлися великі гуцульські села» [23, с. 359].*

Відштовхуючись від фольклорного переказу, автор надав тексту вражаючого регіонального колориту, але не переобтяжував його гуцульським діалектом, непотрібною деталізацією, та надмірними етнографічними подробицями. «Соколець» розпочав цілу серію пейзажних творів Івана Синюка про

Гуцульщину, які він написав у наступні роки та які увійшли до збірок «Образки природи» та «Образки життя та природи».

Іх написано особливою поетичною мовою. І ця мова найкраще підходить під настрій, який відчуває автор, коли пише свої тексти. Ось як він описує пташину «війну» - полювання в гуцульському селі Білоберезка: *«Якраз був час боротьби літа з зимою, і літо перемало, бо увільнило бистрий Черемош від ціпких кайданів льоду, але тільки доти, доки не вдарилися в скалистий берег і розлетілися в безчисленні кусники. Із вільних, до сонця положених сіножатий білий сніг уже щез, а на його місце застелила сіножаті зелена травичка. В темних ялових лісах, що покривали поблизькі горби, переважала ще зима, бо з-поміж зелених густих краків білівся сніг...»* [23, с. 359].

Поезією гірської природи також наповнена повість «Братчику, рятуй!...». Однак у цьому творі є мотив протистояння людини та природи, юнацька сміливість Івана та Юрія, які наважилися на сплав під час страшної повені. Обоє сміливих юнаків вбито. І, на відміну від інших авторів, які писали на подібні теми, причини, які підштовхували хлопців до такого ризикованого сплаву - не соціально-економічного плану, а морально-психологічного характеру: обидва хлопці, цілком покладаючись на долю, швидше за все дбають про свій авторитет в очах один одного. Тому автор говорить про економічну сторону справи належним чином, не надаючи йому особливої ваги: *«Боятися, це справа бабусь і дітей. За своє життя я не хвилююся, бо те, що мене чекає, знайде мене вдома в духовці. Я лише боюся, що ми зірвемо сплав, і тому ми не заплатимо»* [57, с. 124].

І Іван, і Юра - діти природи, які відчувають її покликання, закликають їх до героїчних вчинків. Недарма Юра каже: *«Я чую велику силу в собі, чую, як руки сверблять, хотів би битися з усім селом»* [57, с. 124].

Письменник вводить епізод, в якому «люди», які дивилися з берега на сміливих бокорашів, дають подвійну оцінку їхньої відваги: одні кажуть, що з такими шибайголовами нічого не станеться, інші заперечують - вмирають сміливі хлопці, які ніколи нікому не шкодять. Мотив братерства у творі є

наскрізним - він проявляється вперше, коли Іван не може відмовитися від сплаву, оскільки він пообіцяв Юрію, і закінчується смертю Юрія, який кинувся у бурхливу воду, щоб врятувати Івана.

У творі «Братчику, рятуй!» Іван Синюк залишився вірним своєму оповідному стилю. Він рівномірно розподіляє авторську увагу автора на описи природи та на події. Природа виступає не просто як фон, а як співучасник того, що відбувається, адже гроза, яку описує Іван Синюк на початку твору, є невід'ємною складовою, яка рухає лінію сюжету, надаючи їй драматизму. Природа в оповіданні є передвісником катастрофи.

Письменник говорить це не прямо, а через яскраві описи, наповнені поетичною метафорою та імітацією твору художника, який на полотні створює картину насильницької стихії: *«Раптом один раз, другий та третій, підняв сильний вітер хмару пилу з вулиці, вимила пісок на сонці, почала кидати сині та чорні хмари у величезні каламути. Яловим лісом застогло щось жалібно, а високі дерева гнулися направо й наліво, просилися у вітру, щоб їм життя дарував. Яскрава блискавиця мигнула небом і пірвала хмари на кусники, а там загримів заглушуючий грім, такий сильний, мовби небо валилося. Великі каплі дощу почали падати. І падали спочатку зрідка, потім чимраз гуще і гуще. Дощ падав через цілий тиждень. Земля ссала спочатку жадібно водицю й напоювала свої діти: люди, звірята й квіти. Відтак, нассавшись доволі, заперла свій рот, а вода пряталася у дучках, рівцях, ярах і текла до потоків»* [57, с. 124].

Цілковито погоджуюся з оцінкою цього твору літературознавцем Миколою Юрійчуком: «Найкращий із прозаїчних творів І. Синюка про село Буковини – це повість «Братчику, рятуй!». Тематично (показуючи важку долю керманичів) вона пов'язана з поемою С. Воробкевича «Доля гуцула», оповіданням Д. Харов'юка «Смерть Сороканюкового Юри» та новелою Марка Черемшини, «Керманич» [23, с. 357].

Однак, якщо згадані твори зосереджуються на соціальних аспектах життя керманичів, то в оповіданні І. Синюка - на морально-етичному: «Юра кидається

у води шаленого Черемоша, щоб врятувати свого друга Івана, який в біді, і помирає з ним, засвідчуючи в ньому свої високі моральні якості: мужність, благородство, справжнє братство [57].

У центрі твору «Баба» - історія про долю старої жінки, яка сиділа під скелею на березі Черемоша. Одинокі бабуся переказує своє життя, позначене низкою трагедій: загибель чоловіка в армії, смерть сина, невлаштована доля дочки. Письменник акцентує увагу на старому монолозі. Він ніби забуває про природу, зосереджуючись на «житті» (твір включений до його збірки «Образки життя та природи»).

Іван Синюк тут досить лаконічний. Мовна палітра, здається, не має кольору, щоб описати все, що героїня пережила, і тому історія набуває сепійного тобто, коричневого відтінку.

Все це були твори, написані наприкінці 19 століття. У пізніші роки Іван Синюк намагався надати своїй прозі більше глибини, позбутися невпевненості в собі. Показовою у цьому відношенні є гуцульська повість «Святий вечір» [57].

Тут Іван Синюк розробив тему доброти та самопожертви. Історія має динамічну сюжетну лінію з двома домінуючими персонажами. Хворій дитині усиновлювачів домашніх тварин, які зловживали бездітним гуцульським господарем, потрібні ліки. Старий, пам'ятаючи своє зло, після вагань і роздумів все-таки іде вночі до ворожок. По дорозі додому він відбив напад вовка, а згодом покалічився і завмер, не доставивши ліки.

Назва твору – «Святий вечір» - автор наголошує на здатності свого героя до самопожертви заради інших, хоча *«...родичі сеї дитини, що от-от мала своє молоденьке житє скінчити, не раз єго неволили, над ним знущалися, збиткували [...] Найгірше боліло єго, що годованка сеї зими висипала єму окріп на голову [...] Козьма мацнув за обпарене, тепер лисе місце на голові і заскреготів зубами»* [57, с. 142].

У цій історії автор вірний своєму стилю опису природи – маючи принаймні кілька пропозицій для опису природи: *«Рано розірвало сонце сиві хмари і*

засвітило приємно на гори. Мило глядить на засніжені гори й долини, ліси й яри. Давно вже їх не виділо, від кілька неділь заслонювали его темні хмари і густі мраки» [57, с. 142].

Такий опис природи, який Різдва, у Святий вечір, змінився, в очікуванні свята народження Спасителя. Старий Козьма також змінюється, піднімаючись над усіма особистими образами, бо йдеться про життя дитини.

Автор змальовує низку персонажів, які створюють гуцульський колорит, але не зловживає своєю етнографією. Загалом же у повісті «Святий вечір» І. Синюк показав глибину моральних основ старшого покоління гуцулів, які намагалися жити за законами совісті, пробачати образи. Тому образ старого гуцульського Козьми - приклад жертвності та мужності. Для такої людини моральні уподобання були важливішими, ніж земні образи та турботи.

Гуцульщина у творчому зображенні Івана Синюка – це насамперед край казкової природи, який живе за своїми законами краси та доцільності. Ця споконвічна гармонія порушується немотивованою претензією людини на «перевагу». І ця «зверхність» виявляється не тільки в дикій природі, але і в людських відносинах. Автор намагається уникати схематизму в розумінні цих відносин, не проводить чіткої взаємодії добра і зла.

Натомість маємо здивування автора з незрозумілості та непередбачуваності законів людського буття. Гуцульський регіон для автора – це насамперед скарбниця сюжетів, образів та персонажів. Це сфера, де життя настільки правдиве, що письменникові не залишається нічого іншого, як показати його, не вдаючись до зайвих коментарів.

У фондах відділу рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича зберігаються прижиттєві видання І. Синюка, мало кому відомі.

Переглянувши їх, хочеться зазначити, що в таких творах, як «Фейлетони» та «Чесна Вероня» ретельно зафарбовані чорним чорнилом окремі речення і слова. Мабуть, це зроблено в радянські часи.

Висновки до 2-го розділу

Твори Івана Синюка справді дуже читабельні, дуже цікаві, досить актуальні, оскільки вони універсальні за своїм ідейно-тематичним змістом. І звісно, що вони варті читацької уваги та наукової рецепції. Вони, власне, важливі для повноцінного уявлення про літературний процес періоду раннього модернізму.

Іван Синюк знав справжнє життя простих людей і знайшов повноцінний спосіб його відображення. Тому дуже важливо перевидати його твори. Особливо важливо перевидати ті, що адресовані дітям. І нехай вони прислужаться не тільки буковинцям, а й усім українським дітям. Вони вартують того, щоб бути перекладеними й на інші мови, тому що це надзвичайно повчальні й майстерні твори.

Наші діти читають зарубіжних авторів, яких часто перекладають. В нас є такий прекрасний письменник, як Іван Синюк – майстер змалювання природи та показу навколишнього світу. Цей показ допоможе молодій людина ставати гуманнішою, вступати в нормальний діалог з природою навчить її жити в мирі та порозумінні з тим, що її оточує.

Всі твори Івана Синюка варто використовувати на уроках української літератури та в позаурочний час, адже вони сприятимуть розвитку творчих здібностей учнів, їхньому вихованню в гуманістичному та патріотичному дусі.

РОЗДІЛ 3

ЖИТТЄВА І ТВОРЧА СТЕЖКА ДМИТРА ПАНЦИРА

3.1. Біографічні відомості про письменника

Дмитро Тодорович Панцир (1943-2013) — український письменник, прозаїк і гуморист, заслужений юрист України.

Народився 8 жовтня 1943 року в мальовничому буковинському селі Кам'янка Глибоцького району Чернівецької області. Тут пройшло його дитинство, тут він жив до 19 років. У сім'ї, де зростав Дмитро, були ще брати Октавіан (був учителем історії в школі), Денис (був доцентом Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича), Іван (був фотографом та кореспондентом газети «Буковинське віче»), сестра Аврора (закінчила філологічний факультет університету).

Вже у юному віці Дмитро Панцир дописував до газет і мріяв про фах журналіста. Однак життєва доля склалася інакше. Після закінчення сільської десятирічки працював токарем у колгоспі, відслужив строкову службу в пустелях Середньої Азії. Згодом вступив до Харківського юридичного інституту. Понад тридцять років віддав службі в правоохоронних органах Харківської області, за що 1993 року отримав почесне звання Заслуженого юриста України. Окрім цього, Дмитро Панцир мав звання полковника міліції та старшого радника юстиції [8].

Дмитро Панцир зростив і виховав троє дітей. Їхня доля здебільшого також пов'язана із правоохоронною діяльністю.

Дмитро Панцир був членом Національної спілки письменників України. Його працю відзначено літературно-мистецькими преміями імені Михайла Чабанівського, Кості Гордієнка, Петра Василенка, Івана Бажанського, Ольги Кобилянської.

У житті та на роботі Дмитро Тодорович був досить скромною, шляхетною і справедливою людиною. Він дуже любив пісні, надто харківського пісняра, а також прозаїка Віктора Кириченка.

Письменник завжди знаходив час для творчого натхнення. Визнання прийшло до нього, коли переключився на творчу роботу. Проживши і пропрацювавши більшу половину свого життя у Харкові, Дмитро Тодорович душею завжди був на рідній Буковині.

У Кам'янці постать майстра слова досить відома, тут він народився і виріс, тут розквітнув його самобутній талант. Педагоги та учні Кам'янського ліцею, усі кам'янчани завжди говорять про нього теплим словом, свято бережуть пам'ять про буковинсько-харківського письменника. Хай добра пам'ять родини і тих, з ким він працював, учився, товаришував і всі, хто його знав – хай буде вічною про Д. Панцира, який всім серцем любив рідне село і свою Україну.

Перед в'їздом в рідну Кам'янку, де народився і виріс, у Дмитра Тодоровича, завжди з'являлася радісна усмішка і поетична настроєність.

Як писав Володимир Михайловський, «Дмитро Панцир, надував про свої болючі клопоти – хворість яка засіла в ногах і не хотіла вступатися. Та він вірив, що то скороминуще: як прийшло, так і піде. Бо казав, що на неї, ту хворість, він часу немає» [25].

Людське життя не вічне. Після тривалої важкої хвороби, яка не хотіла відступатися на 70-му році життя Дмитро Панцир покинув цей світ. 21 лютого 2013 року відійшов у вічність мій дорогий земляк, славнозвісний буковинець, письменник з великим життєвим досвідом і щедро обдарований Богом.

Вже 26 лютого 2013 року брат письменника Денис Панцир написав некролог у журналі «Буковина» про сумну звістку зі Слобожанщини, яка якось в одну мить зірвала спокій багатьох сердець: помер побратим, щирий друг, письменник, вірний працівник, брат, батько, гуморист, заслужений юрист України, член Національної спілки письменників України, лауреат премій імені М. Чабанівського, К. Гордієнка, П. Василенка, І. Бажанського, О. Кобилянської.

Як згадує Володимир Михайловський про цю сумну звістку зі Слобожанщини про свого побратима та щирого друга їхньої редакції: «Ой, цей невблаганний час!... Адже минули лише лічені дні, як Дмитро дзвонив із

Харкова: «Ну, ну, кажи, земля буковинська вже дихає весною? – цікавився, – Бо я вже збираюся навідатися до отчого села. Чекаю – не дочекаюся, гейби мовив із задавненим смутком. І знову на поліг: – То як там – ще довго чекати, аби бджоли зробили свій перший обліт? – І сміється так дзвінко, що слухавку відхиляю від вуха. – Дивися, - Дмитро любить жартувати, – що там не сталося – приїду, а нашу вареничну на ремонт закриють... То буде біда, - він знову сміється на повен голос. – Традицію ламати не годиться. Зустрінемося, як завжди, за столом, на якому вареники з бринзою і шкварками, а гусянка – з Розтік... То як? І знову жартує... І ось раптом ввірвався несподіваний мобільний дзвінок із Харкова: «Звіdomляємо дуже суну звістку. Помер Дмитро Панцир...» і було таке відчуття, ніби білий день враз натягнув н себе чорну намітку. Ах, як боляче!...» [25].

Його оптимізм, така наполегливість були завжди приємні Володимирові Михайловському, котрий писав далі, «хіба хтось після цієї розмови бодай в трохи засумнівався, що ота Дмитрова хворість може скрикнути голосом смерті?» [25].

«Знаю, що Дмитро Панцир усмакував рідне, буковинські страви, які приносять йому радість і вдоволення кожному, хто їх смакує. Дмитро допитливий, – знав: подих з рідного краю був йому, як бальзам на душу, це додавало йому охоти до життя. Ось чому наша втрата за Дмитром Панциром така гірка, така прикра. Думаю, невдовзі ми з болем відчуємо, що то таке, коли в ланцюжку несподівано обривається одне кільце...» [25].

3.2. Творчий доробок Дмитра Панцира

Чим приваблює творчість нашого земляка? І взагалі, що спонукає людину братися за перо, викладати і вимальовувати на папері побачене, почуте та пережите? А що спонукає іншу людину брати до рук друковану книгу письменників, аби усе, колись пережите іншим, ще раз побачити на свої очі? Це питання одне з вічних. Щоразу на нього випадає відповідь, і в кожного вона інша.

Як згадує Володимир Михайловський у статті «Зоря за небокраєм» розмову з Дмитром Панцирем: «Ото й дзвоню тобі, – Дмитро знову сміється голосно, відчуваю, що у настрої, – аби-м не проспав буковинську весну на Слобожанщині... – А далі: – Ну, кажи, що в тебе нового вийшло з-під пера?... Як там живуть у творчості Манолій Попадюк, Віталій Колодій, Богдан Мельничук, Іван Нагірняк, Василь Джуран?... А чи давно мав звістку від Віктора Максимчука?» [25].

Тематика творів Дмитра Панцира – майже за Яном Парандовським – «від зірки до атома»! [6].

Дмитро Панцир не перший рік писав та друкував короткі прозові оповіді в періодиці. Він полишив по собі найдорожчу пам'ять – книги, які вийшли окремими виданнями: «Конвой вилітає завтра» (2000), «Зустрічі далекі і близькі» (2001), «На відстані серця» (2002), «Розплата за легковажність» (2003), «Колообіг любові» (2003), «Дороги та роздоріжжя» (2004), «З усмішкою про серйозне» (2005), «Контакт не відбувся» (2006), «Неосяжна душа» (2006), «Судилося жити» (2006), «Любов після смерті» (2007), «Обыкновенное чудо» (2011), «Юхимів сажень» (2011), «Буковинські новели» (2012).

Письменник писав українською та російською мовами. Аналізував творчість письменників: Івана Нагірняка та його книгу «Озирнися з Гострої Скали», писав про книгу Олександри Приходько-Возняк «Козацькі шляхи», про Володимира Михайловського та його книгу «Між страхом і любов'ю», про денники Петра Сороки.

Дмитро Панцир був упорядником, редактором, видавцем книги «Білокриницька трагедія» — присвячена 70-річчю трагічних подій у квітні 1941 року (було розстріляно 200 осіб, які хотіли перейти україно-румунський кордон). Володимир Михайловський збирав для Д. Панцира все те, що лежало в його журналістських блокнотах і стосувалося кривавої події у квітні 1941 року у Варниці. Звісно, йому хотілося бодай чимось порадувати Дмитра Панцира, коли той навідається на Буковину.

Сам Дмитро Тодорович зазначав: *«Пишу заради єдиного, найсокровеннішого в нашому існуванні – Життя. Заради добра, честі, почуття, обов'язку. І, поза сумнівом, нашої – свободи»* – згадував у своїй статті В. Михайловський [25].

Перша збірка його творів — «Конвой вилітає завтра» вийшла у 2000 році й була присвячена нелегким будням працівників міліції. Відтак побачили світ окремі видання новел, оповідань, есе, спогадів. У книзі ненадуманих розповідей, у новелах нема жодної закрученої сюжетної колізії, виразного героя в «романтичному кримінальному ракурсі», а є правда життя, достеменно правда наших днів.

У творах збірки «Зустрічі далекі і близькі» (2001), як у краплині роси, віддзеркалюються наші непрості будні непростого часу.

Сильне враження справляють оповідання, які ґрунтовані на матеріалі минулої війни («Квіти з Ельби», «Спасенний вибух», «Гафійчині діти»), приваблює також новела «Віра», яка заснована на споминах автора з студентських років у Харкові.

Побутово-авантюрний жанр творчості письменника представлений у книзі «Розплата за легковажність». В оповіданнях, ближчих до життєвих обставин, відчувається присутність суто побутової іронії («Жіноча доля», «Оглядини», «Образ»), але у них фігурують натуралістичні подробиці та реальні деталі. Мозаїка стосунків у сюжетах книги легко дає зрозуміти читачеві першопричини злих умислів та вчинків.

Книга «Колообіг любові» — про святий і одвічний колообіг любові до рідного краю, праці, друзів, дітей, коханої. Книга про той безперервний рух життя, який продовжуватиме виток за витком кожне покоління людського роду, доки й існуватиме земна цивілізація. Прості й водночас оригінальні сюжети, щирість, душевність, м'яка колоритна мова, ненав'язлива і разом з тим повчальна мораль — ось далеко не повний арсенал авторської манери, який непомітно перетворює читача на живого безпосереднього свідка події, змушує його радіти, журитися, співпереживати [38].

Вже сама назва — «Дороги і роздоріжжя» вимагає прочитання книги. Письменник через буденність життєвих спостережень намагається розповісти, розкрити, зрештою, поділитися з читачем історіями та оповідями з тієї дороги, того шляху, що судилося пройти в другій половині ХХ століття мільйонам його ровесників.

Можна припустити, що у цій книзі криється те наболіле, невисповідане, розкрояне на мільйони атомів у своєму існуванні, що так бентежить, непокоїть, надихає Дмитра Панцира. У збірці вмістилися найкращі твори з попередніх збірок. Насамперед, звичайно, це твори про сільське, колгоспне життя. Сюди ми зараховуємо новели: «Самосуд», «Оподатковані», «Як урожай пропав», «Юхимів сажень». Привертає у збірці і ненав'язливий гумор. Він цінний тим, що несподіваний. Можемо вдатися, в пергу чергу, до таких речей, часом з виразною сатиричністю, як «Крадіївщина», «Не той маршрут», «Телеграма», «Капці», «Де ж дядя Вася?», «Перед робтою», «Муфлон», «Нехай росте».

Автор наважився подарувати своїм шанувальникам окрему книжку новел та оповідань «З усмішкою про серйозне» (2005). Читач не знайшов у цьому виданні традиційного для гуморесок шаблону, не зустрів дешевих вигуків із арсеналу деяких гумористів, на зразок: «Ну, ти даєш!», «Ну, чуваки, ви влетіли!», «Яке твоє собаче діло?», «Що ж ти, падло, наробив?»... Або банальних слів — «мурло», «придурок»... Д. Панцир не вживає. Він — оповідає... У нього усмішки стримані, іронія — доброзичлива, гумор — необразливий, відзначалося у передмові до книги авторства також гумориста й сатирика Миколи Возіянова [36].

«Контакт не відбувся» (2006) – збірка Дмитра Панцира, що розрахована на читача, який не втратив почуття гумору від початку розбудови нашої нової Держави і до сьогоднішнього та матиме його в наступні роки продовження незалежності. З криниці черпають джерельну воду, а поміж людьми у спілкуванні з ними виникають усе нові сюжети, – мовилося в анотації [40].

Дмитро Панцир видав книгу про письменника Михайла Чабанівського «Неосяжна душа» (2006). У ній вміщено розповіді: «Дорога додому» «Лигівка

зустрічає гостей», «Батьківська доброта», «Нотатки з Лигівки», «І свята завершуються», «Обнадійливий початок». «Неосяжна душа» — перша спроба автора проєкту й упорядника розвідати життєвий і творчий шлях Михайла Чабанівського.

Дмитрові Панциру як авторові книги «Любов після смерті» (2007) успішно вдалося очистити настрій героя від побутового до лірично-заземленого.

«Обыкновенное чудо» (2011) — збірка оповідань і новел, що нагадують міліцейські протоколи, складені на місці події, свідком чи учасником яких був сам автор, що надає їм надзвичайної достовірності.

«Юхимів сажень» (2011) — це книга про розуміння автором морально-етичних проблем сучасності, це дотепні й цікаві гуморески, викривальна сатира аморальних явищ. Найбільше мене зачепило оповідання «Листівка», вміщене на початку книги, в якій автор розповідає про своє дитинство. Читаючи її, відчуваєш себе ще дитиною, поринаєш у безтурботну пору життя: *«Сталося це під кінець 50-х років минулого сторіччя. Пасли ми корів серед літа в лузі над Серетом. Природа там була ще не займана «дикунами». Губилися серед густих кущів, верб та інших дерев не лише наші корови, а й ми. Ховалися та гралися, доки пасуться наші годувальниці. Вміли ми вже читати та писати, бо кілька класів до того закінчили... всі стали озиратися довкруг, потім подивилися на безхмарне небо, на усміхнене сонце. Усе було в порядку; далеко вгорі гули літаки... »* [53, с. 3].

«Буковинські новели» — збірка новел Дмитра Панцира, яка вийшла друком 2012 року, в ній зібрано краще із попередніх книжок видно з неї, що автор добре знає і любить сільську працю, через усю його книгу проходять люди — прості сільські люди, яких він називає «майстрами». Всі вони різні: тихі, балакучі, мовчазні, запальні, але всі безмежно люблять землю, всім єством, як і сам автор. Його розповіді ведуться українською мовою, всі події описані так яскраво, що просто серце стискається, читаючи його твори.

У прозових творах збірки Дмитро Панцир не просто розгортає фабулу, він огортає собою, унаявлює реалії почутого і побаченого. Як писав Степан

Сапеляк: «Дмитро Панцир — письменник, виколисаний воєнним часом. Дитинство його вкорінене на буковинській землі... А, отже, коріння РОДОВОДУ, моральних основ, пам'яті краю-лейтмотив прозаїка» [41].

Не цурається прозаїк й анекдотичних ситуацій, комічних сцен, вульгарних описів, тим більше смакування ними, тут не знайдемо, все осяяне особливою витонченістю, селянською мудрістю і шляхетністю духу.

Мистецтво літературної оповіді — одне з найскладніших. Кожен, хто береться за перо, знає, що між тим, як людина розповідає і тим, що викладає на папері, лежить прірва. Тільки одиниці спроможні подолати її. Для цього потрібен таланти (як найперша фундаментальна основа), добра обізнаність зі світовою класикою, знання літературної і розмовної мови, теоретична база, життєвий досвід і багато інших речей. Все це, звичайно, було в Дмитра Панцира і відчувається одразу з перших оповідок книг, до яких просяться означення «одробини» чи «переблизки», — відзначалося на літературному вечорі у Кам'янці [8].

Гортаючи книги прозаїка Д. Панцира, намагаючись аналізувати прочитане, дивуєшся, які вони різновимірні, різнополосні — все це пережите, побачене автором. Чимало замальовок, коротких оповідей його книг нагадують «німецький шванк» (невелика гумористична оповідь, ідея, жарт) Власне, це розважально-дидактична народна оповідка: говоримо, щоб говорити, слухаємо, щоб слухати, засвоюючи мимохіть ще й якусь дидактичну настанову.

Висновки до 3-го розділу

Дмитро Тодорович Панцир народився 8 жовтня 1943 року в селі Кам'янка Глибоцького району Чернівецької області, — інакше на Буковині.

Його творчий доробок не розчарував читачів. Письменник розумів свою відповідальність, тому постійно дбав про стильове, лексичне і синонімічне збагачення рідної мови. І це теж додає йому заслуг перед нашою культурою, нашою витонченою літературою. Знадобився час, щоб у всій достовірності відкрити людям постать Дмитра Панцира, його наполегливу роботу.

Найголовніше для Дмитра Панцира — утримати читача в стихії інтригуючої оповіді, змусити дочитати книгу до кінця. А це не так просто. Творча спадщина письменника пронизана любов'ю до Буковини, Харкова та всієї України.

Книги письменника — це явище симптоматичне, а то й, за великим рахунком, етапне, адже вони стали своєрідним спектром палітри його творчості. Збірки напрочуд живі, жваві, з соковитою мовою оповідань, у них автор відгравлює миттєвості людського життя в усіх виявах та вимірах. Його образки світло й щемко, а подекуди з легкою іронією і незлим гумором передають розмаїття барв і відтінків життя героїв у численних іпостасях, що розкриваються в різних часових, вікових і географічних межах, окреслюючи в такий спосіб підсоння авторського світу.

Людина, технічний прогрес, чарівна природа України, сучасне село, гумор — ось теми, яким постійно надавав перевагу у своїй творчості письменник. Він належав до найактивніших українських літераторів, що виступали на захист природи. Його твори приваблюють саме достовірністю, людяністю, відсутністю безпредметних вигадок.

Простота і невимушеність, щирість і відвертість у наш час поступово стають раритетами. У творчості письменника вони — невід'ємні складники, його творчість гідна поцінована. Це — як напитися джерельної води, побажати доброго здоров'я, привітно і щиро посміхнутися... До такої простоти треба йти довго і наполегливо.

РОЗДІЛ 4

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА

4.1. Образи-персонажі у творах буковинця

У творах Д. Панцира ми зустрічаємося із образами звичайних людей, вихопленими із самої гущі навикишнього життя, з їхніми радощами і прикрощами, почуваннями і моральністю, котрі, певна річ, не однакові - як і ведеться в житті, у різних його проявах. Звичайно, автор не виступає в ролі такого собі безстороннього оповідача, він прагне утверджувати любов і вірність, безкорисливість, доброту у міжлюдських взаєминах і несприйняття побутового бруду, злоби, скнарості і нещирості.

Найбільше важливим для письменника – «відобразити дійсність серйозно, правдиво, нічого не змінюючи в ній, як це інколи роблять для кращого ефекту», - писав свого часу один із класиків. Саме цього принципу дотримується Дмитро Панцир у своїх невигаданих новелах, вміщених у книзі «Конвой вилітає завтра» та в інших, і в цьому їх цінність. У них немає неочікуваних поворотів, вигаданих героїв з кримінальним минулим, є правда життя та правда наших днів, коли «на хвилі демократії» і бурхливих перетворень виходить на поверхню всіляка нечисть, ламаються долі людей, травмується психологія, а падіння моралі стає нормою.

Тридцять років Дмитро Панцир віддав службі в правоохоронних органах, з них частину був слідчим, звідси і сюжети цих творів. Можливо, в його книгах читач не знайде особливої художньої вишуканості, літературної довершеності, але в творах простий стиль, вони наповнені реалістичними побутовими картинками, подіями, які вписуються в сюжети, та тримають читача в постійній напруженості, підкуповують своєю щирістю та правдою [39].

У творах Д. Панцира серед мальовничих краєвидів бачимо образи людей: оповідача, його матері, яка була перетруджена тяжкою колгоспною працею, братів, односельців та мешканців прилеглих сіл, а також енергійну дівчину-молдаваночку Марійку («Солому скиртували»).

Серед героїв буковинських оповідань бачимо скаліченого війною Касіяна Горобця, чий біль у нозі «давно вже захолов, зрісся з протезом» («Протез») також Івана Марф'юка, учителя історії, доброго плавця і рибалки («Людина-амфібія»).

У творі «Останній рядок» автор подає образ бригадира, який допомагає хлопчику, що вийшов на буряки замість хворої матері: *«Хоча й підстаркуватий, але втре носа будь-кому з молодих. Недарма ж щороку іншим бригадиром та завферми, такими самими велетнями, одягають кожухи, кучмівки, взуваються у хромові чоботи і на найкращих колгоспних конях гарцюють селом. Ну, справжні тобі богатирі на день урожаю.... А ось уже й біля мене богатирська постать. Упізнав, уздрів сльози на моїх очах. — Чого ти плачеш, хлопчику? У тебе тут зовсім мало залишилося... А мамка твоя де? — Захворіла раптом і мене прислала доробляти... Він, той богатир, прикляк на коліна і заходився мені допомагати. Очі мої швиденько висохли, і з ним ми впоралися дуже швидко. Він ще й додому мене одвіз своєю бричкою...»* [50, с. 29 - 30].

Змальовані вони не одновимірно, як і персонажі новел «Батьківська скрипка», «Зустріч у вагоні» зі збірки письменника «Дороги і роздоріжжя».

Цікавий факт, що «безіменна героїня твору «Батьківська скрипка» не без впливу оповідача зацікавилася романом у новелах «Жванчик» В. Бабляка» - писав Б.І. Мельничук [22].

У своїх оповідях, новелах автор створив образи працівників міліції, чия служба дуже складна і ризикована. Розповіді автор веде від першої особи. По суті в його «Я» - збірний образ нинішнього поліцейського, сучасника і колеги.

У збірці Д. Панцира «Обыкновенное чудо» - основними героями оповідань (включаючи і самого автора), є працівники міліції. У книзі порушується така проблема, як вірність обов'язку. Важливо, що автор веде розповідь у довірливому, ненав'язливому тоні, збагачує читача цікавими відомостями, виявляє яскраві характери, допитливий людський розум, жадібність пізнання світу [44].

На відміну від героїв першої книжки («Конвой вилітає завтра»), яких Дмитро Панцир висвітлює здебільшого у «кримінальному ракурсі», у книжці «Зустрічі далекі і близькі» змальовуються зовсім інші люди. Тут фігурують люди, прості й буденні, в яких за спиною нічого героїчного, але в кожного своя доля, свої життєві запити, вони приваблюють щирістю, добротою, іноді величчю душі, іноді – незахищеністю перед всілякими негараздами. Є серед них і справжні герої, які своїм життям і героїчним вчинком ще раз підтвердили, що для подвигу є місце в житті кожної людини.

Як писав Володимир Галюк у передмові до книги «Зустрічі далекі і близькі»: – «Звичайно, авторові можна дорікнути в окремих випадках за намагання «олітературити» героїв, «прикрасити» їх якоюсь блискіткою, співставити їх настроїв з явищем природи, від цього вони лише програють, бо втрачається справжність... Але в цілому – у них глибоко осмислені вчинки, підтверджені психологічною вмотивованістю, вони не потребують ареальної «художньої правди», вони такі, як є, яких багато, які в цілому складають не гурт людей, а народ. І тому герої прозаїка мають, як то кажуть, право на життя» [37, с. 3].

«Автор вихоплює ці постаті із самої гущі життя, вони – його співрозмовники, знайомі, просто-напросто випадкові зустрічні, люди зі своїми маленькими радощами і незвичайними душевними болями, вони невибагливі, невимогливі у статках, але зберігають свою людську гідність, прагнуть зробити для інших щось хороше, порадіти успіху, поспівчувати не лише на словах у біді, але й безкорисливо прийти на допомогу. Цих людей зримо бачиш, разом з ними переживаєш, їм співчуваєш», – читаємо у передмові до книги «Зустрічі далекі і близькі» [37, с. 3].

Старанно виписує Дмитро Панцир образи головних героїв. Та людина завжди має вибір — між добром та злом. Автор показує образ Ярослава, сильного та міцного духом. Якщо один із героїв оповідання «Мінний коридор», Ярослав, вірить *«...що того панування не буде затяжного. Був він під австріяками, поляками, совітами то й німців має пережити...»* [42, с. 86].

Автор зберіг його в «соціалістичній» автентиці. Із власною «душею». І навіть озвучив, показуючи образ Магдаліни, як маленької дівчинки яка плакала, сподіваючись на диво: *«тихо голосить Магдаліна і боязко розплющує очі, ще не вірячи в дива: — голос начебто сусідського дядька Ярослава. Такий же співучий і лагідний, як І перед тим, коли усім селом його проводжали на ту прокляту війну...»* [42, с. 87].

Мені здається, що автор постійно відчував нестачу творчих сил за написанням твору, адже не так просто «покорити» малою структурою оповідки стихію воєнного лихоліття й сучасної розбещеності.

«Поет послідовно апелює до стану «душі», коли послаблюється мораль героя оповідання, притчі і «наших» і «не наших», бо для нього, автора, це «бар'єр несумісності». Така, дещо дидактична, можливо, нав'язлива манера письма - це всього лиш предмет його роздумів. Роздумів найдорожчих. На матеріях психологічного аналізу й, головне, життєвого досвіду. Життєвого досвіду вистачає. Таланту — скільки Богом відпущено. І про це не переповісти... Як не переповісти його запасу. Добра й приязні. Як не переповісти Його радісну усмішку, поетичну настроєвість перед від'їздом у «рідну сторононьку» - писав Степан Сапеляк у передмові до книги «Любов після смерті» [42, с. 4].

Письменник, як і до того, у збірці «Колообіг любові» тяжіє до малих прозових форм - притчевої чи гумористичної розповіді, схожої на нелукаву, довірливу розмову з читачем або слухачем. Це, насамперед, стосується таких психологічно вмотивованих, глибоко осмислених через думки і, головне, вчинки та образи дійових осіб оповідань «Дунай», «Жадоба до життя», «Гіркий хліб», «А мама навчала», «Чак», «Нехай росте», «Останній рядок» тощо.

Натомість зовнішність людини він подає майже пунктирно, довше не затримуючись на ній. Це можна було б віднести до недоліків його стильової манери, якби не було свідомою творчою настановою. Він вважає, що достатньо двох-трьох мазків, кількох промовистих штрихів, аби читач уявив собі того чи іншого персонажа. А решта — справа його творчої уяви, домислу. Це теж

невипадково, бо автор завжди прагне бачити в своєму читачеві не лише однодумця, а й співтворця. Такі характеристики зазвичай доповнені якимись характерними деталями з життя чи побуту героя. Ось хоча б кілька найбільш характерних прикладів:

У творі «Щітка не винна» Д. Панцир подає образи Дарини і Кирила таким чином: *«Дарину з Кирилом люди вважали за сільську еліту. Будь із ким вони не ставали до бесіди без нагальної потреби та чужим до рота не зазирали. З Кирила взагалі важко було і слово витягти. Звук у млині мовчати. Там кричи не кричи, все одно не почують, Та й ніколи там базікати. Сам на горі, біля ковша, а внизу черговому клієнтові теж ніколи; треба пантрувати, аби млино не розсипалося з мішка. Єдине слово, яке вигукував Кирило крізь гуркіт млина, щоб почули, так це: «Гатта!», що свідчило про випуск зерна з ковша закінчення чергового помелу»* [50, с. 36].

А так ми бачимо головного героя з твору «Самосуд»: *«Гаврило Однобокий піввіку мав за плечима, працював на колгоспному полі, та й на власному городі коло хати, діленому й переділеному новою владою, господарював. Газдою був посереднім. Заробив нарешті той стаж для пенсії, почав одержувати раз на місяць трохи грошень, яких заледве вистачало на харчі, сплату податків, електрику...»* [50, с. 56].

А ось образ Філіпа Аксеніїного з оповідання «Філіп»: — *«Філіп... Через плече торбинка, з якою ніколи не розлучався. Що в ній було — ніхто не знав. У правиці — дерев'яна сокирка власного виробництва. На голові — пожмаканий, колись блакитний капелюх. Штани латковані-перелатковані, піджак із доточеними рукавами недоладно метляється на статурі. Худе, перекошене обличчя з глибоко запалими очима і кошлатими бровами; здавалося, що пишні козацькі вуса сюди випадково прибукали»* [50, с. 143].

У творі «Неминучість» автор подає образ кіномеханіка, який щовечора крутив кінофільми в старому клубі на краю села: *«Той довготелесий (а прізвисько йому ми дали таке тому, бо він і справді був майже двометрового зросту і дуже худючий) сам був сторонським — не з нашого села, а десь із-під*

Карпат прибув. ...Десь через рік я таки побачив довготелесого на подвір'ї біля клубу. На нього було лячно дивитися: наче привид якийсь. Сухорлявий, геть погорблений, а обличчя наче сажею вимащене. Такого й боялися вже нема чого, не варто й утікати» [50, с. 5-7].

Образ Одокиї Ворончихи атвор у творі «Ворожка» подає пунктирно, довго не затримується на ньому: *«Повагом через село з вовняною торбиною, оздобленою візерунками, у святковому одязі простувала струнка жінка. Бог, як кажуть, ані вродою, ані здоров'ям не обділив. Смагляве обличчя, пружна хода» [50, с. 109].*

Допомогти читачеві уявити героя твору покликані й емоційно забарвлені прізвища та промовисті імена, що ніби несуть на собі вагу тисячолітньої історії: Низько Мотовиловий, тітка Секлета, Василь Ворон, дід Одокій, Домка Стодолишина, дядько Щербань, Сандуряк, Олекса Іванишин, Василь Синиця, Яким Сварливий, дівчина-красуня Журавка.

До прикметних особливостей стилю Д. Панцира слід віднести й іронічність, якою він послуговується вміло, ненав'язливо, але завжди влучно і доречно автор змальовує образ Якима у творі «Чак» таким чином: *«Досі Яким на галюцинації не страждав. Жив мирно й тихо, хоч і Сварливий звався. Тепер йому вже хотілося кричати, сваритися, та не знав з ким» [50, с. 203-205].*

А ось як зображує автор джерело у творі «Чуркач»: *«Сиджу на пагорбі й замріяно милуюся. Вода все біжить і біжить без упину. Усе чуркотить та чуркотить: «Чу-р-р- р-р» ... Так лагідно і тихо. Щось потаємне і животворне є в цій музиці природи. Хтось вдало прозвав природне джерело Чуркачем, і ця назва передається з покоління в покоління. Кажуть, що вода з Чуркача всі хвороби знімає, кволону додає сил. Так це чи ні? Хто знає. Та коли в дитинстві скаржився матері, що болить голова, завжди чув у відповідь: - зійди в долину, напийся води з Чуркача, і перестане боліти. Ще й мені принеси» [50, с. 28].*

«Оповідання, а скоріше замальовки, епізоди, художні мазки Дмитра Панцира, запропоновані читачеві у книжці «На відстані серця», різні, як і люди в творах: усміхнені, стурбовані, сумні, співчутливі... Прикрашає книжку

ненав'язливий, природний гумор замальовок «Трапила коса на камінь», «Юхимів сажень». Оповідки «Самітні», «Борг», «А небо було таке прозоре». Імпонують людяністю, життєвою правдою, соковитістю мови» – слушно наголошує Микола Возіянов у передмові до книги Д. Панцира [42, с. 3].

За побутовими картинками у творах вгадуються контури лірико-драматичного жанру. Може, й замальовки, але вже з іншого боку жанрової ієрархії, як це виразно прослідковується, наприклад, в оповіданні «Останній рядок», де розважальність переходить у відповідальність. Читаючи щось щемить у душі, якісь спалахи пам'яті виводять автора, а з ним і читача на інші стежки. Напружений емоційний темпоритм створює іншу атмосферу, вітер пам'яті перегортає інші обрії.

Таких спалахів пам'яті чимало в книгах Дмитра Панцира, варто було б спробувати зібрати їх до купи, гарно проілюструвати та видати окремою книгою. Такі твори мають свою певну палітру і ліричні настрої автора: тиху радість, тихий смуток і тихий жаль. Ці спалахи розкидані між розважально-побутовими замальовками і можуть здатися несподіваними знахідками.

Вся його творчість пронизана любов'ю до всього земного, до навколишньої природи, до людей. Гуморески його лаконічні, чітко спрямовані в ціль, рясніють вагомими й цікавими знахідками. Від них іде подих свіжості. Сила впливу прозових мініатюр письменника непередбачувана, і тим вельми прикметна. Буковинець змальовує подробиці життя та образи-персонажі емоційно, просто, точно і виразно, але довго у творах не затримується на їх описі.

З дитячих спогадів автора виростають найпроникливіші слова, з яких постає мова душі та слово у його творах. Прочитуючи такі твори, думаєш: як добре людині яка має здатність схоплювати словом, кольором, звуком ті неповторі стани душі, без яких людське життя було б приречене на одновимірність та банальність.

4.2. Проблематика прозових творів

Проблематика творів Дмитра Панцира охоплює майже всі здобутки й недоліки сучасного стану і суспільства.

У новелі «Не треба чужого» порушується проблема батьків і дітей. *«Мати Петрика була вдовицею, тому син не хотів, щоб мати привела в будинок чужого чоловіка. Давно вже в Петрика немає батька.. Зрідка чує від людей, що його мати вдовиця. Вона однолюбка, коротатиме вік одиначкою, коли так розпорядилася доля... Не бійся, Петрику, я тебе не зраджу. В тебе ніколи в буде чужого батька. – і погладила синочка по голівці»* [33, с. 14].

У творі «Матері бувають різні» порушується проблема сім'ї, де батьки залишили доньку Іринку на виховання бабусі в селі: *«Ірина давно вже сама стала матір'ю, а свої не пам'ятає. І куди татко подівся — теж не знала. Ледь виповнилося їй два роки, як старенька бабуся мусила замінити і маму, і тата. Про те, куди поділися батьки, ні бабуся, ні люди нічого й ніколи не розповідали»* [50, с. 215]. Жила онучка з бабусею безтурботно, аж доки нове горе не прийшло в їхню сім'ю: злягла бабуся надовго, і в муках покинула Іринку якраз тоді, коли вона закінчувала десятий клас. Та коли Ірина була дорослою, мала вже свою сім'ю, її мати, яка любила заглянути в чарку, згадала за неї і знайшла її, прийшовши до неї в гості попросила вибачення, але Ірина не вибачила і прогнала матір.

Окрему групу творів Дмитра Панцира становлять гумористичні речі. Це — «Кого до роботи залучати», «Умільці», «Як баба танкістом стала». Тут присутній дотепний гумор, життєві ситуації, піднімаються важливі проблеми.

Процитуємо фрагмент, - із гуморески «Як баба танкістом стала»: *«Довго стара баба Оришка приглядалася до танка на узбіччі, не так уже й далеченько від її хати, повзала біля того танка та збирала пляшки різного татунку, а на виручені гроші купляла продукти додому. Такий бізнес бабі сподобався, як одного разу вирішила баба залізти через люк у танк і там понишпорити. Навіть свічку із сірниками прихопила, щоб краще розгледіти, що там до чого. Не встигла баба Оришка й свічку запалити, як над головою щось загуркотіло, і*

в танку стало темно, як у глузу ніч. Зробилося лячно старій, уже й не до пляшок, хай їм грець. Проклинала, який чорт її на старості сюди припер. Кричала баба, метушилася, горлала, як могла, та хто її почує. Майже добу там просиділа, горопашна. Тільки після полудня знайшли дітлахи бабу й порятували... А згодом люк заварили, і бізнес пропав» [50, с. 75-76]. У творі порушено проблеми, які в сучасному житті надзвичайно актуальні. Насамперед, це проблема матеріальної нерівності.

Дуже цікавий також твір «Стара Василка», мене він найбільше вразив. Тут порушуються такі актуальні нині проблеми: мати і діти, заздрощі та жадібність. Дуже гарно, майстерно виписує Дмитро Панцир персонажів твору - двох рідних і одного прийомного сина. У важку хвилину мати отримує допомогу не від рідних синів, а від прийомного Миколки, в якого війна забрала батьків. Захищала, пригортала, оберігала трьох своїх діток Василка, а двоє з них виявилися гіршими від зозулиних дітей: *«І знаєте, друзі, як скінчилася ця історія? Недобре скінчилася... Подали Семен і Георгій (рідні кровиночки, колись виношені під серцем) на матір позов до суду, хотіли відсудити собі частину грошей. Був і я на тому суді. Слухав розповідь старої Василини і разом з усіма аплодував їй. А ще аплодував я мудрому рішення суду, який постановив, щоб старші сини сплачували матері аліменти» [50, с. 115-117].*

Як і більшість письменників, Д. Панцир не обминув ліричного мотиву кохання у новелах: «Вазони», «Дунай», «Сорочка на згадку», «Світанок». Кохання він описував, як благородне почуття, яке виникало зовсім несподівано, але буквально змінювало людину, але порушував і низку проблем.

«Потім вокзал. Вони стояли на платформі, чекали на потяг. Було холодно... Пронизливий вітер наче проймав Тетяну наскрізь. Холод стояв між нею та Віктором. Вони більше не можуть бути разом... Потрібно було щось говорити, але вона не знаходила слів. Мовчання, здавалося, утворило між ними скляну стіну. І раптом його слова: «Ти повинна все зробити...» — розбили ту стіну, і скалки падали, застрягали в руках, летіли обличчя, впивалися в серце... У очах потемніло, але Тетяна трималася. Він поцілував її, бліду, мов

мармурова статуя, промовив, що напише, й пішов. Поїзд набирав швидкості, і в стукоті коліс Тетяні вчувалося: «Назавжди! Назавжди!» [50, с. 221]. В оповіданні «Світанок» порушуються актуальні нині проблеми сім'ї: де чоловік ревнує свою дружину, ставиться з недовірою, де вкінці він покидає жінку і його дитину, адже вважає, що поруч є зовсім інші дівчата, з якими йому буде легко й спокійно.

У новелі «Вазони» автор порушує т проблему: вірності та обов'язку дівчини яка має чекати хлопця, так і не дочекавшись вийшла заміж на іншого: *«Та настав час розлуки... — Як я дізнаюся, що ти мене чекатимеш до повернення? — На вікнах моєї хати будуть стояти по два вазони квітів... — Забудеш, якщо забарюся? — Кажу ж — ні. Приїдеш і впевнишся сам...Зараз побачу, а чи стоять у її вікнах вазони... Хата сиротливо стояла на звичному місці, визируючи чорними вікнами на вулицю. Підійшов до воріт, прикипів до вікон. На обох — запнуті білі фіранки. Ніяких вазонів... Довкола жодної ознаки життя людського...Коли повернувся додому, спитався в неньки: — Мамо, куди поділась Оксана Семенишина з-над Поток? — Хіба ти не чув? Вийшла заміж за якогось військовика, і вони виїхали з села, куди — не знаю»* [50, с. 106-107].

Кожна книга Дмитра Панцира – це ніби продовження розмови, яку автор розпочав у попередніх збірках. В книгах відчувається висока поезія, з його простих і буденних спостережень де порушується багато актуальних проблем. Книги ніби обдаровані й одержимі духом великих звершень. Стиль автора захоплює своєю простотою і ясністю, мовним багатством і образністю, умінням кількома рисами намалювати образ того чи іншого героя.

4.3. «Судилося жити» — збірка новел і оповідань Дмитра Панцира в традиційному реалістичному дусі

Книга, про яку йдеться, збрала під однією обкладинкою твори (числом 93), як правило, обсягом півсторінки, сторінка, півтори сторінки. Іноді навіть важко визначити жанр: переважна більшість – миттєві замальовки спостережливого ока письменника. Оповідання можна умовно згрупувати в цикли.

У творах збірки показано картинки сільського побуту, де присутній народний гумор, який чергується з описами життя великого міста. Ці твори сповнені високого гуманістичного пафосу, віри в життя і людину та нетлінність моральних цінностей.

Найважливіші з творів – спогади про голодне та бідне дитинство, що припало на повоєнні роки. Батько загинув на війні, мати гарує в колгоспі за копійчані трудовні... *«І не голод, а голодно. Не вистачає на цілий Божий день тієї їжі, що мати наварить. З'їм зараз усе, а по обіді ще їсти хочеться. Сам іще готувати не вмію, бо малий. Мати ж до ночі у тім колгоспі, шляк би його трафив. Старший брат десь вештається»* [50, с. 8].

Перший абзац оповідання «Бузина» відразу налаштовує на дискомфортність: офіційно – дякуємо за наше щасливе дитинство! – а насправді, з їжі *«...одна бузина неподалік від нужника витріщилася на мене своїми чорними кетягами. Мати казала, що ті плоди – отрута, їсти їх не можна. ...А їсти ж так хочеться!»* [50, с. 8].

Автор згадує своє дитинство: *«Щось у ньому, в дитинстві нашому, було таке, чого забути не можна. Чи це була нехитра наука батьків? Чи суворі, але справедливі уроки наших вчителів? Чи пильне око односельців, які стежили за нами і вберігали від негарних учинків? Тільки здається мені, що в тій життєвій науці було багато любові до нас, малих, і багато турботи, щоб росли ми добрими людьми»* [50, с. 25].

Сільське колгоспне життя, яким воно було колись, зображено в таких новелах як: «Самосуд», «Оподатковані», «Як урожай пропав», «Юхимів сажень». У низці творів наявні детективні ситуації: «Велопригода», «Коза» та ін. Не чужі мотиви кохання у новелах: «Вазони», «Дунай», «Сорочка на згадку».

Дмитро Панцир успішно використовував численні літературні форми, але, як на мене, найбільшого успіху домогся в непростому жанрі короткого оповідання, стислого до особливої щільності. Це засвідчує книга «Судилося жити», в якій зібрано кілька десятків таких оповідань, написаних, вочевидь, на

автобіографічному матеріалі. Книга мистецька і художня, з натхненними ліричними вкрапленнями. Читати таку прозу неабияка насолода, бо кожна сторінка дарує неперебутні відчуття, змушує не тільки сумувати і радіти над долями персонажів, а й спонукає до власних спогадів.

Головний герой цієї книги - людина, від імені якої ведеться розповідь, умудрений життєвим досвідом чоловік, на віку якого траплялося всяке - веселе і сумне, драматичне і трагічне, він уміє викласти кожную історію так, що вона зримо постає перед внутрішнім зором, залишає в душі глибокий слід.

«Судилося жити» - це не просто роздріблені драматичні новелки, усі вони тісно пов'язані між собою, бо разом творять цілісну мозаїчну картину. Коли перегортаєш останню сторінку книги, постає вона перед внутрішнім зором романом у новелах зі своєрідними композиційними вузлами, зав'язкою і розв'язкою, тобто з добре продуманою побудовою. Цю архітектуру обумовлює насамперед історія життя наратора, що виступає під іменем Петро, чиє життя простежується від раннього дитинства до зрілого віку.

Маю певність, що автор особливо не займався пошуками форми, а був перейнятий динамікою та інтригою оповіді, а це, певною мірою, виправдано, бо напружена розповідь неодмінно знайде собі відповідну форму. Оригінальна думка не може бути неоригінально висловлена, оскільки форма – її складова.

Письмо Д. Панцира ніби просвітлене зсередини, воно робить людину кращою і добрішою. Автор свідомо дистанціює себе від того, на чому сьогодні роблять собі гучні імена молоді прозаїки, не задумуючись, які ж наслідки матиме їх «творчість».

«Судилося жити» - це високий і натхненний гімн дитинству - золотій порі кожної людини, що живе в душі як нерозтрачений скарб, солодкий рай і кидає свій сяйливий відблиск на все подальше життя. *«Щось у ньому, в дитинстві нашому, було таке, чого забувати не можна. Чи це була нехитра наука батьків? Чи суворі, але справедливі уроки наших учителів? Чи пильне око односельців, які стежили за нами і вберігали від негарних учинків? Хто його знає. Тільки здається мені, що в тій життєвій науці було багато любові до*

нас, малих, і багато турботи, щоб росли ми добрими людьми» [50, с. 24-25]. Ця книга написана з великою любов'ю. І кисленьке, і солодке, і гірке можемо побачити в збірці «Судилося жити».

Живий світ і живі герої оповідок «Кого до роботи залучати», «Умільці», «Як баба танкістом стала»: автор виявляє себе як тонкий, дотепний гуморист, який спостерігає в навколишньому середовищі кумедні ситуації, помічає забавні, навіть потішні деталі.

Одне з найсмішніших – оповідання «Несун» це розповідь про те, як підстаркуватий Корнило добре прилаштувався біля колгоспного поля: *«Хтозна скільки б воно так тривало, якби не збіг обставин. Помилився Корнило в розрахунках. Вийшов на своє полювання, коли ще було темно, що хоч голки збирай. Ішов до облюбованої копички жита у снопах, що аж біля дороги... Дійшов, пообзирався й пірнув під ту копичку зі снопів. Приник. Тихо, ніщо не цвірінькає. Трохи підвівся, ступив кілька кроків із копичкою. Перепочив ще кілька кроків. Знову притих... Якби йому знати, що на досвітку люди якраз простували тією дорогою на перший потяг до міста. Витріщилися на ту копичку зі снопів. З того дива спершу хреститися почали, бо в селі жодних привидів до того часу не водилося. Тим часом копичка зі снопами ступила ще кілька кроків»* [50, с. 79].

Оповідання «Стиглі яблука» скоріше можна назвати маленькою повістю: сюжет гранично ущільнений до філософської притчі про ілюзії молодого парубка Віктора, його думки, почуття, мотиви поведінки, почуття взаємної симпанії чи ворожнечі, а художнє втілення самотнє й органічне, без зайвого пафосу, без фальші, без банальностей.

Перед читачем постає життя як воно є, без перебільшень, без дивацьких вигадок і забаганок, все на своєму місці: *«Після школи розійшлися наші дороги. Через десяток років я довідався, що не обминуло щастя і Фросю, не забарилася в дівках. Народила двійко діточок, і чоловік у неї лагідний та добрий. І цвітуть у їхньому селі дерева, буйніють сади, рясно родять яблука – кисленькі і солодкі.*

Кому які до вподоби, а як на мене, то солодкі – накращі. Бо від кисленького і гірко може бути» [50, с. 104].

Усі оповідання з книги «Судилося жити» написані з великою любов'ю, якою б екзотичною не була ця книга, вона зачаровує зір, навіть зворушує душу читача, але водночас піднімає хвилю неповторних відчуттів усередині, освячених сльозою.

4.4. Твори Дмитра Панцира на буковинську тематику

Особливою теплотою пронизані твори Дмитра Панцира, які звернуті до Буковини. Натрапляємо у них на такі місцеві топоніми – Карпати, Чернівці, Сторожинець, Вадул-Серет, Кам'янка і найчастіше фігурує річка Серет згадується і Буковина та річка Прут.

Читаючи твори Дмитра Панцира які адресовані до країв його дитинства та ранньої юності і мимоволі зринають думки: це було колись, можливо, з моїми родичами, друзями, сусідами, оносельчанами, або це могло статися й зі мною. Коли читаєш його твори, думками поринаєш у своє рідне село Кам'янка та на таку рідну, знайому мені з дитинства річку Серет. Дмитро Панцир описав такі прості й зрозумілі мені життєві асоціації, які по-справжньому хвилювали мою читацьку душу, місцями бентежили серце, а часом і розчулювали до сліз.

Нашому Буковинському краю присвячені твори: «Зустріч у вагоні», «Дунай», «Буковинські новели», «Стигли яблука», «Батяри» та інші.

Ось картинка з оповідання «Стигли яблука»: *«Ішов навпростець, знаними з дитинства стежками: спершу до пасовиська, яке прозвали Зарінком, де два річища Серету зливаються в одне, й там, на міліні, переходжу вбрід. Заздалегідь знявши туфлі, входжу в теплу воду. Воно можна було йти в обхід, потім через дві кладки, але так довше, і люди могли б мені стрічатися по дорозі...» [50, с. 99].*

Оповідання «Стигли яблука» можна назвати маленькою повістиною: його сюжет ущільнений до філософської притчі про ілюзії молодого людини, її почуття, думки, мотиви поведінки, почуття взаємної симпанії чи ворожнечі.

«Доходжу до пагорба, милуюся гарним краєвидом і вже здалеку бачу течію Серету, розкішні луки обабіч берегів, спускаюся з нього й зупиняюся аж біля Чуркача. Впиваюся його холодною водою, доки не ціпенить зуби. Бо мати вчила, що як очі пролупив, то неодмінно треба випити свіжої води, тоді цілий день тобі буде добре...». Це з оповідання «Ножі» [50, с. 44].

Бачимо вживання топоніму Серет і в оповіданні «Батяри»: *«Якось ми загралися, а телята наші пожували сувої домотканого полотна, розстелені на березі Серету для відбілювання на сонці. Те зло люди списали на братів, ходили до них додому сваритися, й мати їхня мусила відшкодувати ті збитки...І били братів дуже, попереджували не раз, що кара невідступна, що буде їм колись помста за все це, а вони незабаром знову за своє. Не доходило. Що день, то біля Серету нова шкода... » [50, с. 21].*

Присутній топонім в оповіданні «Самопал»: *«Нам було смішно, йому гірко. Хлопець щосили жбурнув уламок ручки у глибіню Серету, нахилився до води й став змивати з обличчя сажу, витираючись рукавом сорочки. Ми йому заважати не стали й пішли до своїх корів...» [50, с. 23].*

Разом із топонімом бачимо таку картинку у творі «Труднощі виховання»: *«Ловили в Сереті рибу великими шматками домотканого полотна, які він викрадав з дому — ніби для вибілювання. Улов був непоганий, та ввечері за ці витівки його знову лупцював тато.» («Труднощі виховання») [50, с. 24].*

«Літо було в розпалі, пекуче сонце наче кликало до Серету купатися й висмажувати на березі тіло, набиратися снаги, — адже зима буде довгою і засніженою, та й до школи мені ще рік майже ходити». А це з оповідання «Стиглі яблука» [50, с. 98].

Вживання топоніму Серет присутні ще у таких творах: «Гіркий хліб», «Дунай», «Щітка не винна», «Вазони», «Ворожка», «Рибалка», «Філіп», «Людина-амфібія», «Базарювання» та інших.

Ось і картинки з оповідань «Образ» і «Радіотелефон» з топонімом міста Чернівці: *«Про те, що мою маму, як одну з найкращих ланкових колгоспу, разом із передовиками було премійовано поїздкою на виставку досягнень народного*

господарства до того не знаного ще мені обласного центру Чернівці, я дізнався заздалегідь. Мама сама мені ще серед тижня про це розповіла й почала відшукувати у скрині святкове вбрання» [50, с. 31].

«Коли прощався в столиці з Лесею, попросив у неї номер мобільного. Увечері, коли Чернівці проїздив, намагався зателефонувати з будки, та нічого не виходило: трапляв на монотонне «Клієнт за межами зв'язку»...» [50, с. 207-208].

Не обійшлося без вживання топоніма Сторожинець в оповіданні «Зустріч у вагоні»: «Саме в цей час повз нас знову проходив помічник машиніста. Знову пригрозив: — Удома троє дітей! Таки розповім чоловікові... — Та розповідай уже кому хочеш! — Підвелась Яринка і вже до мене: — Піду я, бо Сторожинець небавом, а я ж провідниця» [50, с. 157].

Краса наших величних Карпат, ще не залишила байдужим жодну людину, адже вони прекрасні у будь-яку пору року. Не оминув і Д. Т. Панцир вживання топоніма про чарівні гори Карпати: *«Карпати... Я не вперше їду до них, та щоразу приємно з вікон дивитися й милуватися густими дубовими гаями, гірськими пейзажами. Намилувавшись, зручніше вмотився на лаві, почав гортати щойно придбану книжку»*. Це з оповідання «Зустріч у вагоні» [50, с. 155]

В оповіданні «Вазони» зустрічаємо кілька топонімів: *«Трохи пройшовшись гостинцем, я звернув у провулок, подався до Потіку: так прозвали той невеличкий рівчачок стрімкої води односельці. Течія в ньому була каламутна, навіть у погожі дні. Біг той Потік десь аж із Карпат, впадав до Серету»* [50, с. 105].

Вживається топонім Карпати ще у таких оповідках: «Хрещені батьки», «Дунай» та інші.

В оповіданні «Стигли яблука» знаходимо героїню Фроську зі старовірського російського села, в якому неважко впізнати Білу Криницю: *«Мешкала вона у старовірському російському селі, а до нашої школи вперше прийшла у восьмому класі: у селі їхньому не було десятирічки, а батьки звелили їй учитися далі.*

Старанне було дівчисько: долала пішки стільки кілометрів видолінками та горами у будь-яку пору року, в дощ і вітер, у зимові завірюхи, як справжня спортсменка, і те все їй було за дрібницю. І не спізнювалася, і нікому не скаржилася на таку долю» [50, с. 100].

В оповіданні «Протез» вжито кілька топонімів: Чернівці, Вадул-Серет і Кам'янка: *«Касіян Горобець повертався додому з війни, де відтяло йому праву ногу. Із Чернівців дістався поїздом до Вадул-Серета, а звідти простував битим шляхом до рідної Кам'янки, де вже не був понад чотири роки. Досі йому ніхто в поле зору з односельців не потрапляв, хоч і озирався довкола, і люди стрічалися час від часу...» [35, с. 43].*

У творі «Іван з Донеччини» вжито два топоніми – Буковина та Прут: — *«Поїзд мчав нас Буковиною, засніженою, яскравою під зимовим сонцем, повз порослі лісом пагорби, селища, сталеве мереживо високовольтних щогл... Чоловік у кашкеті залізничника стояв біля вікна, вдивляючись крізь шибу, наче щось виглядав у зимовому блискучому просторі, і лагідно усміхаючись власним думкам. Щось дивне було в його постаті — напруженій і водночас безпорадній постаті незрячого. — Вам допомогти? — першим звернувся я до нього. — Котре ваше купе? — Ні, ні, дякую, — обернувся він до мене. І вже зовсім несподівано запитав: — Чудовий день, правда?.. Ми познайомились просто і легко, як знайомляться лише в дорозі. Невимушено розговорилися. Сутеніло. За вікном сяйнув білою стрічкою Прут» [33, с. 94].*

Дмитро Панцир був і упорядником, і редактором книги «Білокриницька трагедія» та видавцем, її присвячено нашому буковинському краю. Він не приховував дуже важливого, бо мав твердий намір видати цю книгу. Видав її у Харкові, за особисті кошти, з власними думками про подію, і ще двох своїх земляків – Миколи Рубанця та Петра Кирстюка. Селяни згадують і добре пам'ятають оту Дмитрову спотишену ходу лісом, де чувся щемливий запах молодії весни. Згадують, що тримав у руках він невеличку книгу «Білокриницька голгофа», яку привіз із собою в рідну Кам'янку.

Володимир Михайловський згадував з їхньої розмови: «Буду так старатися, – наголошує – аби на початку квітня обов'язково навідалися у Варницю, котра й дотепер з пагорба дивиться заплаканими очима на Білу Криницю. Пошануємо, як і два роки тому, пам'ять загиблих. – А по хвилі: – Віриш, та Варниця з моєї голови не виходить. Ой, Боже, Боже, – скрушно видавлює із себе прикрість. – Скільки там безневинного люду під тими кулеметними кулями полягло, покалічено, на землі добито... Страшна ваша Білокриницька Голгофа... Хтось зумисне спровокував людей, а ті довірилися, і з корогвами спробували перейти румунський кордон...і пішли на смерть серед ясного дня. Слава Богу, хоч тепер ожила страшна правда... Тільки треба зголосити її до кінця. Бо пора прийшла, – сказав зболено, але ствердно. – Думаю, якби Бог дав ще трохи здоров'я, то зважуся на художньо-документальну повість, так десь під чотириста сторінок. Не менше» [25].

Що спонукало Дмитра Панцира до такого благородного вчинку? Адже народився він уже після цієї трагедії, але запам'ятав батькове: «... А тих, що втекли від смерті – доганяли й вбивали як зрадників. Були й такі, що втекли з того пекла, але не зізнавалися про те, бо боялися... Вони знали, що тоді Сибір їх не обмине... Але той ліс ще довго буде ридати, поки ті, що там стекли кров'ю, і ті, що потім вмирили в сибірських холодах, не почують правди про себе. Страшної правди..». Дмитро не приховував своєї схильності і по телефону: «Цю правду мусимо сказати голосно й осудливо. Хочу, аби мені це вдалося» [25].

Та з гіркотою думається про те, що Варниця зустрічатиме кожну свою пам'ять, але вже без нього, Дмитра Панцира, куди він так збирався приїхати, бо жив великим задумом. Йому хотілося, аби ми мали правду не скалічену, голосну та правдиву, як Господа Слово. Жаль, що такі люди передчасно покидають світ і переносяться у засвіття, де зорі, наче дзвони воскресіння, щоразу нагадують нам про тих, кого з нами на землі вже немає.

Володимир Михайловський цікавився, як давно він загорівся бажанням написати цю повість. І почув: «Думка ця давно жила в мені, – добродушно

зізнався Дмитро. – Але найбільше вона пройняла мене там, коли були у Варниці, коли знову ступав по землі, де обірвалось не одне життя... Подумав тоді: треба збирати все, що відомо, відшукувати те, що й сьогодні за архівними замками... Я мав таке відчуття там, що посеред лісу про це щодень волають душі убієнних... Ніби й зараз той ліс озивається до мене їх голосами. І що не день, то все настирливіше» [25].

Дмитро Панцир багато років був не тільки щирим, вірним, по-справжньому люблячим сином буковинського краю, але, в найкращому розумінні цього, слова, й духовним зв'язковим між Західною і Східною Україною. Він надійно вибудовував цей міст єднання найперше своєю добротою, повагою й увагою до кожного з нас. Не знаю, коли він встигав у своїй творчій зайнятості, аби завжди вчасно повідомити нас про літературне життя Слобожанщини. Звісно, чекав такої побратимської віддачі й від нас. Але в цій ситуації приємно зворушував Дмитро й іншим: обов'язково знайомив своїх слобожанців-побратимів з новими книгами наших буковинських письменників, та так, що ті обов'язково на прочитане відгукувалися – рецензіями, публікаціями в газетах, у журналах. І Дмитро все те збирав, і з приємністю надсилав до рідного краю, аби ми мали можливість довідатись, як на наше слово реагують письменники Слобожанщини. І не тільки. Бо дбав, аби й ми читали їхні книги, котрі надсилав регулярно для нас з автографами поетів, прозаїків... [25].

Але й цього йому здалося замало, і невдовзі з тих публікацій упорядкував книгу «Буковинські ланцюжки», був її редактором і видавцем. Надрукував за власні гроші і особисто привіз свій дарунок на Буковину. І в цьому виданні побачили статті, рецензії, есеї, в яких ми у відсвіті думок побратимів-слобожанців – Дмитра Панцира, Володимира Брюгтена, Ірини Глебової, Олексі Марченка, Анатолія Стожука, Миколи Возіянова, Володимира Науменка, Степана Сапеляка та Никодима, митрополита Харківського і Богодухівського.

Твори Дмитра Панцира на буковинські теми не залишили осторонь нікого. Цими творами письменник довів, що в основі української поезії повинна бути жива народна мова, і в цьому велика заслуга як поета. Сила впливу прозових

мініатюр письменника непередбачувана, і тим вельми прикметна. Автор змальовує подробиці життя з творів, які адресовані до країв його ранньої юності і дитинства: емоційно, просто, точно і виразно.

Дмитро Панцир використав глибоке знання людей і розсудливі міркування про події, свідком чи учасником яких він був на Буковині і саме цим можна пояснити різноманітність тематики оповідань – маємо приклад з його творчості народження художньої прози із вражень життя. Різні оповідки об'єднує, плідний принцип внутрішнього зв'язку, бо принцип дає можливість виявити культурну єдність різностильових явищ, подій, замальовок, спостережень, ідей, які наразі сприймаються і цінуються сучасним читачем. Хочу сказати цим лише одне: як може багато зробити людина зі щирим, добродійним серцем для свого краю – написати твори про рідне село Кам'янка!

Висновки до 4-го розділу

Художня концепція малої прози Дмитра Панцира вочевидь впливає з психологічно-соціальної концепції «дитини війни», як це сьогодні прийнято називати. Власне, реалізм письменника Панцира якраз і полягає в тому, що саме його «типажі» подані в своїй соціально-історичній конкретності. Вони своєрідні й достовірні у всіх своїх виявах буття: психологічному, мовному, історичному... Але зумовлені, насамперед, народним мисленням. Автор не намагається сподобатися, не претендує на оригінальність сюжетів і способів їх викладення. Він змальовує те, що бачить, і таким, яким він його бачить.

Дмитро Панцир не тяжіє до привабливих вигадок і непотрібних ситуацій. Вражає щирість, доброта й простота написаного автором. Але це найбільша особлива простота, до такої простоти треба йти довго й наполегливо.

Книги Дмитра Панцира захоплюють уже одним своїм виглядом, вражають, вони милують зір і душу. Їх не тільки приємно і радісно тримати в руках, до них доторкаєшся, як до цінності, рідкісної коштовної речі. Відчувається, що вони написані та зроблені талановито, з особливою любов'ю і трепетом. В його творчості збережено розумну міру, доцільність і гармонійну красу.

До книг Дмитра Тодоровича Панцира хочеться повертатися знову і знову. Вони з тих, які залишаються на улюбленій книжковій полиці (та що там на полиці – вони залишаються у серці!). Я вірю, і хочу щоб до його книг зверталися як рядові читачі, так і науковці, щоб черпати мудрість і опановувати велике мистецтво любові.

РОЗДІЛ 5. ПРОДОВЖЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТРАДИЦІЇ ІВАНА СИНЮКА

5.1 З історії малої батьківщини письменників

Село Кам'янка одне з найбільших та найгарніших сіл Глибоцького району – має цікаву й велику історію. Легенди та старожили розповідають, що назва села походить від назви маленького джерельця, названого так тому, що в ньому було багато великих каменів. Село розташоване у передгір'ї Карпат, на правому березі Сірету. Кам'янка знаходиться за 12 км від райцентру та за 6 км від залізничної станції Вадул – Сірет.

Л. В. Остафійчук подає таку легенду про село Кам'янка: «Колись, біля річки Сірет жили люди. Жили по її обох берегах. Ловили рибу, яка була для них основною їжею. На березі займатись землеробством було нелегко, адже каміння тут було більше ніж, ґрунту. Перші люди почали будувати перші хати із каміння, робити перші загорожі. Почали люди з інших місцевостей приїжджати по каміння, бо побачили, що цей матеріал і міцний, і не вичерпний для будівництва. Приїхали і дивувались: тут кам'янка якась, а не місцевість - усюди каміння, кругом одне каміння, куди не глянь. Ті люди, що жили тут, стали називати цю місцевість Кам'янкою» [28].

Археологи підтверджують заснування Кам'янки в XIV ст, найдавніша писана згадка про село належить до початку XV ст. вона засвідчена грамотою молдовського господаря Олександра Доброго від 15 червня 1431 року, де стверджується, що село Кам'янка є власністю Купчина. 2 лютого 1503 року один з нащадків Купчинів – Георгій подарував Кам'янку Путнянському монастиреві. Відтоді вона, як власність монастиря, звільняється від державних повинностей і податків. Селяни були змушені давати корцьове, горщину, а також відробляти панщину монастиреві – зазначала Інна Петрівна Кирстюк та Родіка Іллівна Панцир [19].

Становище жителів Кам'янки погіршало, коли господарська рада Молдови у 1632 році вирішила накласти ряд державних повинностей і на монастирських селян. Після загарбання Буковини Австрією «духовним регламентом»

імператора Йосифа II у 1786 році з монастирських та церковних володінь було утворено православно-релігійний фонд. Таким чином Кам'янка стала власністю релігійного фонду. Таким чином Кам'янка стала власністю релігійного фонду. Внаслідок цього господарем села був орендар. З кінця XVII ст. село швидко зростало. Протягом 1779-1780 рр. сюди переселилося з Семиграддя кілька родин волохів, які осіли компактно й утворили Горішній Кут. Про це довідалися з того ж джерела [19].

За даними іншого джерела, в 1842-1847 роках в селі основною сільськогосподарською культурою була кукурудза, яка займала майже половину всієї орної площі, чверть орної землі засівалося вівсом. Сіяли також жито, пшеницю, картоплю [28].

Щодо культури, то село було дуже відсталим. Панувала суцільна неписьменність - селяни «розписувалися» хрестиком. Пізніше Михайло Телегуз, якому кам'янська громада, обравши своїм уповноваженим, заборонила ставити хрестик, дістав 25 букв, але розпису свого на вимогу властей не поставив [28].

У другій половині XIX століття населення Кам'янки швидко зростало. За переписом 1857 року, тут налічувалось 2567 чол., у 1900 році — 3991 чоловік. А вже за переписом 1910 року в селі було 4175 чол., з них: 2552 українці, 1404 румуни, 133 євреї, 45 німців, 34 поляки, семеро - інших національностей. За цим же переписом у селі проживало 10 ремісників і 34 торгівці (власники дрібних крамниць, шинків тощо) [19].

Ще від 1817 року велася розмова про відкриття школи. Хоча в Кам'янці нараховувалось близько 250 дітей шкільного віку, школа так і не була відкрита. Селяни бідували, зібрати кошти на утримання школи не змогли. Пізніше зійшлися на тому, що відроблятимуть за приміщення, яке брали в оренду у корчмаря. Коли ж той зажадав, аби село відробило йому аж 300 днів, селяни з цим не погодилися, а корчмар за допомогою сільського радного викинув на вулицю парти та вчительські пожитки. Так поневірялися учні з учителем до

1856 року, поки збудували школу. Проте і в ній навчалось тільки 267 дітей, а їх було на той час 498 [19].

Протягом багатьох років кам'янчани боролися за створення нормальних умов для навчання дітей. У 1910 році було збудовано двоповерхове приміщення школи. Мешканці села жили бідно, але потяг до освіти у них був сильним. У 1911 році в Кам'янці було засновано осередок товариства «Руська бесіда» та відкрито читальню. Щоб відвернути увагу селян від болючих питань, представники чернівецької «Народної ради», очолюваної реакційним москвофільським духовенством, заснували в Кам'янці 1904 року «Братство тверезості» і читальню, зібрання якої починалися молитвою «Царю небесний». Часто приїжджав сюди сам верховода цієї «ради» священник Богатирець. Більша частина селян працювала у поміщиків навколишніх сіл – Черепківців, Глибокої, Просіки [19].

У березні 1946 року в селі організували першу в Глибоцькому районі сільськогосподарську артіль (колгосп). Того ж року колгоспники почали будівництво електростанції, яке завершили через два роки. На жовтневі свята 1948 року колгоспники отримали перші 25 кіловат електроенергії. Цього ж року завершено колективізацію села. У Кам'янці існувало три сільгоспи артілі, які в 1951 році об'єдналися в колгосп [28].

Колись на території Кам'янки функціонував цегельний завод, на якому всі виробничі процеси було механізовано. Але з часом він закrywся. Та люди ще вживають його назву у побуті.

Від першого дня війни з нацистами Кам'янка потрапила в зону бойових дій. До лав Червоної Армії у 1941 році пішло понад 720 кам'янчан. На фронтах полягло близько 300 чоловік. У пам'ять про загиблих у центрі села встановлено обеліск [19].

Село займає велику територію, тож аби люди могли легше орієнтуватися, виникла потреба поділити його на кути. Їх у селі п'ять: Центр; Засирет; Горішній кут; Долішній кут; Фундоля.

У центрі розташовані основні споруди: школа, сільська рада, будинок культури, магазини, дитячий садок, обеліск загиблим воїнам, церква); Засирет (кут, який тягнеться вздовж річки Сірет); Горішній і Долішній кути вони отримали назву від руху сонця. Наші предки орієнтувалися за сонцем. Люди говорили: сонце сходить з долини, долу (там і утворився Долішній кут на сході села), і заходить згори (там утворився Горішній кут на заході села) [19].

Фондоя. Існує дві версії походження назви цього кута:

- Від слова «фунду», що означає – «долина, яма».
- Вже у 1895 році церква була збудована. З того часу назвали цю територію села – Фондоя, а людей, які там проживають фондоянами.
- Від слова «фонд». У 1891-1892 роках в нашому селі почали будівництво великої цегляної церкви. Гроші збирали з усіх людей. У східній частині села був розміщений фонд, куди зносили гроші і звідти керували будівництвом.

Кут Фундоя міститься дуже близько від лісу, який оточує її з півдня на захід, тому люди вживають мікротопоніми до прилеглих ділянок лісу, якими користуються кам'янчани. Це такі мікротопоніми: Золотий міст, урочище Берда, Леніє, Пастівник, Настусин Яр, Туреччина, Фандатури, Підцигани, кут Сердачина, Гуцулова гирла.

1) Золотий міст – знаходиться на Фундої за Пастівником на р. Кам'янка. Є три версії:

- За одну ніч п'ять хлопців вирубали ліс і зробили міст. Шандарі їх оштрафували – забрали все у кожного з хати, міст їм дорого обійшовся, ніби із золота.
- Мав дуже важливе значення для людей(сполучав село з лісом);
- На його будівництво було витрачено великі кошти, що ніби можна було б за них збудувати міст із золота. За переказами спочатку, щоб перейти міст, люди роззувалися.

- 2) Урочище Берда – безліса місцевість, яка знаходиться під самим вододілом річки Сірету під старовірським селом Біла Криниця. Сама місцевість урочища представлена двома схилами: східним і західним. Існує легенда, що тут ріс ліс, з дерев якого виробляли берда до кросен (ткацького верстата).
- 3) Настусин Яр — долина, яка знаходиться в південнозахідній частині, за селом у лісі. За оповідками старожилів дівчину Настасію тут «зловив» блуд, вона не змогла відшукати дороги додому і померла з голоду.
- 4) Леніє — частина лісу за селом на заході, просіки, що були між лісовими насадженнями в цьому місці.
- 5) Пастівник — цю назву дістала дуже велика толока, де пасли люди худобу і не було жодної хати. Кут знаходиться на Фундої в південній частині села. Зараз це дуже заселена територія з трикутником посередині, на якому знаходиться магазин і школа – філія початкових класів (нині школа вже закрита).
- 6) Підцигани — в південній частині села, на високих горбах милує око чудовий ліс із буків, граба та ялиці. Цей кут носить назву «Під циганами», тому що в цій частині села жили цигани, а наші люди жили неподалік, тобто під ними, як кажуть у народі, «жили ми, а цигани зверху», звідси і пішла назва кута.
- 7) Кут Сардачина – має дуже цікаву легенду. Старожили села переповідають, назву цього села: було це восени. Одного весняного вечора кам'янські хлопці зібралися на танці в сусіднє село Вовчинець. Вечір був прохолодним і тому всі парубки одягли сардаки. Щоб не обходити дорогою навкруги, бо це було далеко, вирішили вони йти навпростець через толоку. В одного парубка був дуже гарний на той час, розшитий дорогоцінним камінням сердак. Йшли хлопці швидко, жартуючи і сміючись. Тому хлопцеві було жарко і він кинув сердак на плече. Хлопець – багатій і не помітив, як загубив його. Через кілька хвилин, як побачив пропажу, всі повернулися шукати сердака, але він як крізь землю провалився. І вдосвіта хлопці прийшли теж шукати, але знову марно. Про цю дивну історію дізналося все село, тому з того часу й назвали той кут – Сардачина.

8. Фандатури – поле, фантоване, яке забране від людей, воно знаходиться в південнозахідній частині за селом, з трьох сторін оточене лісом. В народі і до сьогодні збереглася ця назва.

9. Туреччина — частина Фундої. Існує дві версії походження цієї назви:

- Тут жила жінка туркена, яка була блудницею;
- На цій території жили турки. Їх військовий начальник одружився з нашою дівчиною. Вона випросила свого чоловіка турка взяти у наймички старшу жінку. Коли він їхав до Туреччини, то забрав їх обох з собою. Коли в них народився син, батько – турок був дуже здивований ставленням наймички до сина, з якою любов'ю і ласкою жінка ставилася до нього, ніби це був її онук. Не стерпівши, турок запитав її про це. Наймичка відповіла, що це її онук, а його жінка – її дочка. Якщо не вірить – хай переконається сказала жінка, що на лівому плечі його дружини – шрам, бо коли вона була маленькою, мати брала її в поле і ненароком зачепила серпом. Після цього випадку служниця жила в них як належить матері.

10. Гуцулова гирла – сьогодні один із наймальовничіших куточків Кам'янки. Старожили села переповідають, чому саме так його називають: а було це давно-давно. Колись на місці теперішньої вулиці була велика яма, яку оточували темні ліси. І були в цьому лісі такі величезні дуби, що п'ятеро чоловік, взявшись за руки, не могли їх стовбур охопити. А поселився в тих лісах один гуцул. Він був великої статури, ходив у червоних шароварах і вишитій сорочці, мав багато волів. Приїздили до нього в гості гуцули, які привозили бочки, цебри, щоб обміняти на продукти. Але з часом гуцул продав свою хату і виїхав жити гори. А маєток купив один із кам'янських багатців. Він викорчував весь той ліс, бо хотів багато поля. І тепер на цих полях колоситься пшениця та росте кукурудза, зеленіють сади, а Гуцулова гирла, забудована будинками, нині носить цю назву.

Нині Кам'янка – одне з найбільших та найгарніших зелених сіл, розділяє село на дві частини річка гарна Сірет. А в кінці села зеленою смугою простягнувся красивий ліс нашого буковинського краю, який з'єднує собою кілька прилеглих до села Кам'янка сіл. Жителі села прагнуть якнайкраще прикрасити його своєю працею та величчю.

5.2. Рецепція творчості Івана Синюка та Дмитра Панцира в сучасному українському літературознавстві

Хочеться з приємністю відзначити, що творчість Івана Синюка досліджується науковцями. Про це свідчать наукові статті Миколи Васильчука, Авксентія Яківчука, Лесі Щербанюк, Наталії Дмитрієвої, Настасії Загородної, Ірини Антофійчук та сучасної письменниці Інги Кейван.

Літературна діяльність І. Синюка представлена в часописах: «Слово і час», «Буковина», «Молодий буковинець», «Чернівці» та ін., де подано статті Федора Погребенника, Василя Филипчука та Лідії Ковалець, Богдана Мельничука, Миколи Юрійчука та ін. Також у фаховому виданні для педагогів «Крайова освіта» вміщено план-конспект уроку з української літератури Іван Синюк – «Соколець».

Тексти Івана Синюка цікавили не лише літературознавців, а й мовознавців, зокрема Наталію Руснак та Іванну Струк, які зазначили, що Іван Синюк створює особливу поетичну мову. І ця мова найкраще підходить під настрій, який відчуває автор, коли пише свої тексти [58].

Літературознавці звертають увагу на те, що письменникові властиве розуміння жорстких законів природи, згідно з якими втручання людини у його розмірений ритм недоцільне. Тому можна трактувати «справедливість» де вбито лисицю, яка попередньо полювала на кроликів («Ранок на гірській галявині»). Ще трагічніше це втручання сприймається в описі лісової пожежі («Лісова пожежа»): перед загрозою пожежі живих істот рятували разом, незважаючи на те, що донедавна хтось слідкував за ким-небудь, намагався запалити, і хтось ховався від переслідування. Тепер усі жертви найгіршого

ворога - вогонь. Підтекст передбачає розуміння автором глобальної загрози, що виходить далеко за межі звичайного життя гір.

Дослідники творчості Івана Синюка стверджують, що більшість його творів мають автобіографічний характер. Однак найбільш зворушливим та актуальним на сьогоднішній день у його творі є новела «Любий татку!».

Н. Загородна пише: «Твори Івана Синюка не втрачають своєї актуальності й сьогодні, адже вони пронизані любов'ю до природи Буковинського краю, правдиво описують життя народу» [17].

Через опис природи у тексті «Братчику, рятуй!» Іван Синюк відтворює традиції свого народу: *«Як зеленого понеділка перед полуднем гуцули з церкви йшли, то густі тумани заслоняли вже вершки гір, що, мов величезні стовпи, обмежували зелену долину над Черемошем з усіх боків. Незносна духота тяжіла на людях і звірятах. Чисте небо почало мутитися, покриватися сивожовтавими смугами. Невдоволено помахували святочно одіті красавиці головами, бо все передказувало близьку бурю»* – писала у своїй статті «Пейзажна інтродукція у текстах малої прози письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст. Ірина Ярославівна Антофійчук – викладач Буковинського державного медичного університету [1, с. 66-67].

У третій передачі циклу «Вогонь в одязі слова» літературознавиця І. Кейван розповіла про життя та творчість, письменника і педагога Івана Синюка, де зазначила що він приділяв велику увагу природі, життю людини в селі та активно розвивав українську культуру [18].

М. Васильчук писав, що «Проза Івана Синюка має низку прикметних рис. Зокрема, цікавою нам видається його художня візія Гуцульщини. Про Івана Синюка та його творчість писали не часто; ще в меншому числі публікацій осмислюються власне його літературні надбання» [7, с.109].

М. Васильчук звертає особливу увагу на зображення Гуцульщини у творах Івана Синюка: «Для того, аби «гуцульська казка» справді мала ознаки гуцульської, письменник надає своєму творові етнографічного колориту, використовує низку символів. Слова-символи (гуцули, гори, смереки, ялівець,

сплав), а також топонім Черемош ненав'язливо окреслюють в уяві читача карпатські терени, наводять на думку, що тут має відбутися щось легендарно-казкове. Письменник зацікавлює читача, вимальовуючи перед ним картину в романтичному дусі» [7, с.110].

«Продовжувачем традицій Ю. Федьковича та С. Воробкевича був один із найталановитіших українських письменників Буковини, видавець, громадський діяч, педагог Іван Синюк, творчий доробок якого порівняно невеликий, але актуальністю порушених питань, неординарним підходом до їх вирішення, жанрово-стильовою різноманітністю важливий, має не тільки вузько буковинське, а й загальноукраїнське значення» - писала Іванна Струк [72, с. 189].

За спостереженням М. Юрійчука, письменник «зробив природу головним об'єктом художнього дослідження, дійовою особою, як це маємо у новелі «Битва» О. Кобилянської». Цю споконвічну гармонію порушує людина невмотивованими претензіями на «вищість». І ця «вищість» виявляється не лише щодо дикої природи, а й у стосунках між людьми. Автор намагається уникати схематизму в розумінні цих відносин, тому й не вимальовує чіткої взаємодії між добром і злом. Натомість маємо авторське здивування від незбагненності і непередбачуваності законів людського буття [78, с.114].

Гуцульщина для письменника – це, передусім, велика скарбниця сюжетів, образів і типажів. Це край, де автор передає життя настільки правдиве, що письменникові нічого не залишається, як показувати його, не вдаючись до коментарів.

Серед науковців, які досліджували життя і творчість Дмитра Панцира, – Б. Мельничук, В. Великий, М. Возіанов, В. Михайловський, П. Сорока, В.Гейніш, І. Нагірняк, М.Кривий, М.Брозинський, Г.Шевченко.

Богдан Іванович Мельничук – професор кафедри української літератури Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор філологічних наук, український вчений-філолог, поет, публіцист, журналіст, педагог, перекладач, заслужений працівник освіти України.

Як писав він, «З Дмитром Панцирем-прозаїком я запізнався зовсім недавно – завдяки його добірці «Етюди з мого життя», опублікованій у «Літературній Україні» від 21 серпня 2003 року. Добірка заімпонувала життєвістю спостережень і лаконізмом художнього викладу. Через те мені видалася невинуватим чіплянням до автора репліка Іллі Ставрученка з наших таки Чернівців, уміщена під заголовком «Поза планкою художності» в тій же «Літературній Україні» за 18 вересня 2003 року. Не міг погодитися з міркуванням, що публікація – «зовсім не етюди.... а звичайні газетні замітки». Ще більше я утвердився у своїй думці, коли ознайомився з двома останніми книжками Дмитра Панцира, надто з тією, що з'явилася нинішнього року. Це зовсім не те, в чому «реплікар» звинувачував автора (надуманість, штучність, художність), а добротна, позначена самотністю проза, що не полишає байдужим найвибагливішого читача. Кажу про більшість творів «вибраного» його надійну основу. А щодо слабих, то без них, на жаль, не обійшлося» [22].

Твори Дмитра Панцира – прості, з оригінальними сюжетами, щирістю, душевністю та особливою мовою викладу. Його твори мудрі, щирі і повчальні. З них є що взяти для життя.

Свого часу Віктор Великий, член Національної спілки журналістів України, писав так про Дмитра Панцира: «Книги Дмитра Панцира по-своєму принесуть користь, бо в них, як у краплинках роси, віддзеркалюються наші непрості будні непростого часу, коли для утвердження «я» треба мати більше душевної рівноваги та самоповаги не лише стосовно себе, а й щодо інших. Сам же Дмитро Панцир хоч і не асфальтівкою, не битим шляхом, але правильно прямував до своєї мети, себто до читача – до нас із вами» [8].

У своїх текстах письменникові вдалося зобразити внутрішній світ людини, який формується від самого народження. Разом із відомими письменниками Дмитро Панцир наполегливо розвивав нашу сучасну художню літературу.

Богдан Мельничук вважав, що дидактизм окремих творів Дмитра Панцира спричинений особливостями його довголітньої професійної діяльності юриста, правоохоронця, змушеного часто вдаватися до нотації [22].

Відомий поет, прозаїк, літературознавець Петро Сорока з Тернопільщини досить чітко означив творче біополе цього самобутнього письменника: «Письмо Дмитра Панцира буде цікавим ще довго, бо воно захоплює, тримає в напрузі, правдиво передає дух нашого часу... І ще: такі книги, які пише харківський прозаїк, ростуть як трава, як зело, як дерево, ніби самі собою (кожна оповідка - як новий листок чи гілка) і усвідомлення цього, безперечно, дарувало авторові тривку радість. Тепер, за незбагненними законами творчості, та радість передається читачеві» [25].

Найбільшою особливістю творчості Дмитра Панцира є сприйняття ним часового виміру саме його часу, а він його співучасник...

«На основі багатющої юридичної практики Дм. Панциреві вдається створити і повноцінні художні речі як-от: «Бабуся й онук», «А небо було прозоре..», «Муфлон», тощо. Хоч зрозуміло, ця практика – не єдине джерело його письменницької обсервації – писав Богдан Мельничук [22].

Майже в кожній книзі автора ми натрапляємо на окремі оповідання, які викликають щиру посмішку. Досить часто твори письменника друкують у періодиці й там, де читачам пропонують серйозні оповідання, й там, де читачів частують гумором.

Найбільше їхній талант оцінили у Буковині, звідки родом письменники – Іван Ілліч Синюк та Дмитро Тодорович Панцир. Поетичний доробок цих односельчан великий та різноманітний. Тематика їх творів доволі різна. Їхні твори сповнені любов'ю та шанобою до їхньої рідної землі. В основному у творах цих письменників живе любов до рідного краю, їхня туга за рідною домівкою, оскільки більшу частину прожили не в рідному селі. Ці письменники щедро обдаровані, тому що прийшли в літературу з народної гущі.

5.3. Дмитро Панцир як продовжувач письменницьких традицій Івана Синюка

Іван Ілліч Синюк та Дмитро Тодорович Панцир – буковинські письменники, родом із села Кам'янка, де народилися та вирости. Ось і перша ознака схожості цих письменників, вони обидва родом з буковинського мальовничого села.

Як писав Богдан Іванович Мельничук «Дмитро Панцир – продовжувач традицій Івана Синюка в жанрах малої прози» [22]. Не можу не погодитися з Богданом Івановичем.

Дмитро Панцир, як і Іван Синюк – був дуже уважний, допитливий спостерігач, здається, що крізь його пильну увагу не проходить ніщо важливе. Думаю, це пов'язано з тим, що Дмитро Тодорович понад тридцять років віддав службі в правоохоронних органах Харківської області, в той час коли Іван Ілліч був сином лісничого і більше часу проводив з батьком у лісі, звідси в них обох уважність та допитливість.

Дм. Панцир перейняв від І. Синюка вміння виділяти і виставляти на світло важливі деталі, тим самим узагальнюючи картину. Письменники виробили залюблений погляд на світ природи Карпат, на своє рідне село, де вони народилися і виросли та на все, що їх оточувало і це сильно вплинуло на їхню творчість, що стала визначальною в їхньому художньому світі.

Згадаю зворушливу історію І. Синюка про собаку, повідану Д. Панцирем у новелі «Дунай», що відкриває збірку «Дороги і роздоріжжя». Виходить, що наш сучасник надійно продовжує свого талановитого односельця, а відтак збагачує сучасну українську малу прозу.

Твори Дмитра Панцира та Івана Синюка справді дуже читабельні, дуже цікаві, актуальні, хоча написані в різний час, але вони універсальні своїм ідейно-тематичним змістом. І звісно, що вони варті, все-таки, читацької уваги та наукової рецепції. Вони, власне, важливі для повноцінного уявлення про минулий і сучасний літературний процес.

Їхнє письмо буде цікавим ще довго, бо воно захоплює, тримає в напрузі, правдиво передає дух часу. А ще кожне слово у них пахне росяними ранками, луговою отавою, польовими квітами і свіжоспеченим хлібом, тобто тим, що кожную людину повертає в дитинство, навіває хвилюючі спогади.

Сам Іван Синюк та Дмитро Панцир – автори цікавих, примітних новел, вони відіграли важливу роль у національно-культурному відродженні українців

Буковини, сприяли інтелектуальному розвитку простих буковинців та їх самооцінці, що дуже важливо для кожного читача.

Надзвичайно читабельні їхні твори про сільське життя, вони витримані в легкому стилі, дуже правдиво написані. В них автори зосереджуються не тільки на деталях. Крім усього, вони цікаві ще й тим, що їхні головні персонажі постають як особистості.

Письменники мали дуже важливу здатність — вони могли бачити й чути навколишній світ, помічати найменші деталі і проникати в сутність життя і це передавати у своїх творах.

Письменники не оминули й опису студентського життя у своїх творах. Іван Синюк — в оповіданнях «Моя перша любов» та «Чорні орябки», у першому з яких описується комічна історія кохання, а в другому — заручини студента. А в Дмитра Панцира приваблює новела «Віра», заснована на споминах автора зі студентських років у Харкові, та новели «Зайвий клопіт» й «Опір».

Характерними рисами Д. Панцира та І. Синюка є також те, що автори описують знайомі для них красвиди рідної місцевості, це переважно річка Серет, Карпати, їхнє рідне село Кам'янка тощо.

Письменники не оминули у своїх творах гумористично-сатиричного відображення дійсності. Це ще одна письменницька традиція, яку Дм. Панцир перейняв у І. Синюка. Ці твори засвідчили іншу особливість їхнього таланту — вміння бути сатириками і гумористами.

Маються на увазі твори Івана Синюка: «Шляхотський бал», «Штрудель», «Як бідні хотіли збогатіти», «Чорні орябки», «Моя перша любов» та твори Дмитра Панцира: «Кого до роботи залучати», «Умільці», «Як баба танкістом стала» тощо.

Тематично гумористично-сатиричні твори описують життя людей різного віку та соціального статусу. Хоч і присутній гумор у творах, але це життєві ситуації, де Іван Синюк та Дмитро Панцир порушують багато проблем.

Важливо було б, щоб твори письменників були перевидані. Вони вартують цього. Можливо, внесення в шкільну та університетську програму як літературу

рідного краю літератури Буковини, адже за допомогою літератури рідного краю школярі та студенти знайомляться з історією, мовою, традиціями рідного краю та Буковини і приєднуються до світової літературної скарбниці, тим самим збагачуючи літературний процес.

На нашу думку, саме твори уродженців Кам'янки спонукатимуть молодих письменників до власної творчості, до художнього відображення їхніх малих батьківщин, їхньої природи, історії та людей – носіїв і продовжувачів національно-патріотичних традицій. З іншого боку, важливе опанування, вивчення цих традицій, на що треба орієнтувати учнівську та студентську молодь, а літературознавців слід заохочувати до осмислення, дослідження аналогічної проблематики.

Слід враховувати і те, що відрізняє розглянутих майстрів слова. Насамперед, це те, що в їхніх творах відображено реалії різних історичних епох, в які жили Іван Синюк і Дмитро Панцир, а звідси – й проблемно-тематичні та художні особливості їхнього творчого доробку.

Автори здебільшого вміло і влучно черпають наснагу з криниці повсякдення ще і ще раз, їхньої буденності, своєї роботи, якій посвятили все своє життя, утверджуючи ширу філософію вірності, відданості, любові, працьовитості.

Творчість цих односельчан, безперечно, знайде свою дорогу до читача, відіграє певну роль у становленні моральних основ суспільства, загострить увагу на тих больових точках нашого життя, які з'явилися останнім часом, допоможе і в роботі молодих оперативників з розкриття складних злочинів. Одним словом, – їхня творчість потрібна, завжди своєчасна.

Чи не найприкметнішими ознаками художнього світу Дмитра Панцира і Івана Синюка можна назвати саме цю ретельно та детально виписану множинність характерів і ситуацій, подій та деталей, що вихоплені їхнім спостережливим оком з повсякденного колообігу, які набувають притчевої значущості, промовистої знаковості й символічності, ґрунтованої на глибинах народної моралі. Звідси одразу бачимо їхній присмак справжності, щирості й відкритості цих кам'янчан.

Висновки до 5-го розділу

Рецепція творчості Івана Синюка та Дмитра Панцира досліджувалася в сучасному українському літературознавстві. Кожен з дослідників визначав по своєму особливість в їхній творчості та індивідуальну манеру цих письменників. Творчість досліджували не тільки літературознавці, а й мовознавці.

Невтомна праця Івана Синюка та Дмитра Панцира, особливо їхнє духовне подвижництво захоплюють своїм неповторним талантом. Своїм високим, гуманістичним і патріотичним пафосом, закликом любити і берегти природу, ці письменники підкорили не одну людину Буковини, а й України загалом. Вивчаючи їхню творчість та біографію кожен з нас може зрозуміти, що вплинуло на світоглядну парадигму цих письменників та їхню життєву позицію.

Ліричні оповідання Дмитра Панцира написані в такому інтонаційному ключі, що дає підставу казати про поєднання веселого тону оповіді з чистим і світлим поглядом оповідача на світ і людей у світі.

Більшість імен та героїв у творах – емоційно забарвлені, тобто такі, що підсилюють авторську характеристику, увиразнюють внутрішній світ людини. Автори душею тягнуться до людей небуденних, незвичних сильних духом і з красивим серцем. Їхня душа – світла, чиста, заповнена великою любов'ю до людей і Буковини, їхньої малої батьківщини та свого рідного села. І ця любов давала їм натхнення, наснагу, та підказувала теми. Бо де любов, там краса і сила.

Книги, як і люди, бувають різними. Одні ваблять до себе непідкупною щирістю, інші викликають неприязнь і розпач. А є такі, що полоняють душу з першої ж сторінки і не відпускають її зі свого чарівного полону до останнього. Не погрішу проти істини, сказавши, що саме до таких і належать твори буковинських письменників, які родом із Кам'янки, що над Серетом – Дмитра Тодоровича Панцира та Івана Ілліча Синюка.

ВИСНОВКИ

За останні триста з чимось років українська література, перебуваючи на колоніальному становищі, не змогла повністю розвинути свої багатющі можливості. Спираючись на безсмертні скарби народної творчості, постійно піклуючись про самозбереження та виживання своєї основи основ - української мови, вона пройшла через гноблення і труднощі, невідомі літературам, які не зазнавали національного гніту.

Письменник Іван Синюк народився в старовинному селі Кам'янка, що над Серетом на Буковині (нині Глибоцький район) у сім'ї лісника. Його дитинство проходило серед карпатських лісів та в українському середовищі, він з дитинства цікавився екологічним життям, яке згодом зобразив у своїх творах. Початкову освіту здобув у рідному селі, а педагогічну - у Чернівцях, де закінчив учительську семінарію. Після її закінчення працював національним учителем понад 40 років у школах Буковини.

У кінці XIX - на початку XX ст. його також добре знали як організатора педагогічної періодики – редактора журналу для дітей «Ластівка» та книжкової серії «Крейцарова бібліотека», яку впродовж 1902-1908 рр. видавала Чернівецька філія товариства «Руська школа».

90-ті роки XIX - і перші десятиліття XX століття були для Івана Синюка найактивнішими у його письменницькій діяльності. У 1897 р. була опублікована перша збірка «Образки природи», а друга – «Образки життя і природи» – 1899 року.

Більшість творів І. Синюка мають автобіографічний характер. Однак найбільш зворушливим і актуальним на сьогоднішній день у його спадщині є новела «Любий татку!», яка спирається на лист його сина Авріліана з війни. Він гостро передав тут усі страждання, які війна приносить молодим солдатам та їхнім батькам, що очікують своїх дітей з фронту.

Дмитро Панцир також родом з мальовничого буковинського села Кам'янка, народився 8 жовтня 1943 року. Тут і пройшло дитинство майбутнього письменника.

Уже в юному віці Дмитро Тодорович дописував до газет і мріяв про фах журналіста. Однак його життєва доля склалася інакше. Після закінчення сільської десятирічки працював токарем у колгоспі, відслужив строкову службу в пустелях Середньої Азії. Пізніше Дмитро Панцир вступив до Харківського юридичного інституту. Понад тридцять років він віддав службі в правоохоронних органах Харківської області, за що 1993 року отримав звання Заслуженого юриста України.

Справжнє задоволення і радість отримала від читання його книг «Конвой вилітає завтра», «Зустрічі далекі і близькі», «На відстані серця», «Колообіг любові», «Дороги і роздоріжжя», «З усмішкою про серйозне». Вони вразили мене своєю естетичною вишуканістю, конкретністю, ощадливістю слова.

Оповідання збірок – це ніби художні замальовки, для яких автор вихопив із глибини життя різні незвичайні епізоди, конфлікти, історії. Головним кредо манери письменника є дія. Це динамізує художню тканину, робить її рухливою, живою, а отже, читабельною.

Його неспішна оповідна манера, ненав'язливий дидактизм, психологічний підхід у моделюванні образів і характерів, - доволі близькі креативним практикам ХІХ століття, проте в даному випадку зовсім не йдеться про якесь наслідування. Художньо-естетичні засади і принципи, які сповідує автор, його натхнення, зрештою – висока школа майстрів світової літератури, авторитет якої спонукає Дмитра Панцира до обрання її за еталон красного письменства, чільний взірець. Такі доволі плідні спонуки дозволяють письменникові явити в тексті вже власний художній експеримент, наскрізно індивідуальний, більше – того, безпосередньо «панцирівський»

Усі твори цих майстрів слова надзвичайно читабельні. Вони витримані в дуже легкому стилі. І це дуже яскраві твори, адже вони написані правдиво, від усієї письменницької душі. У них акцентуються увага на наймогутнішому в житті.

Твори Івана Синюка та Дмитра Панцира дуже читабельні, цікаві та актуальні своїми ідейно-тематичним змістом. І, звичайно, вони варті уваги читача, та

наукового осмислення. Важливі для повнішого осмислення літературного процесу.

Д. Панцир та І. Синюк свідомо уникають у творах всього, що нагадує пишномовність, псевдопіднесеність і, зрештою, могло б викликати недовіру до задуманого ними та їхніми героями. Їхня художня спадщина привернула увагу багатьох критиків, найприхильніше їхні таланти оцінено на Буковині, звідки родом письменники.

Найпотужніша сила, що змушувала їхні серця битися незупинно – була їхня творчість. Вона тримала їх при житті, збуджувала інтереси до людей і всього нового. Це відчувається з кожного прочитаного їхнього твору.

У деяких творах, можливо, герої чимось не імпонують, бо в них, повторюю, фігурують пересічні люди, просто здебільшого добрі люди, що ні про який героїзм не мислять, а роблять свою справу – і про це пишуть автори. Не забуваймо, що все на світі – аж до найбільшого і найвеличнішого – робиться простими людьми. Інколи авторам вдається доказово осмислити створені ними ситуації, художні образи, алегорії.

Мова в книгах цих буковинців соковита, з виразними щоденними, народними інтонаціями, пояснюється як доброю спостережливістю, так і чималим життєвим досвідом. У ній читач знаходить несподівані знахідки і відкриття, зважується прислухатися до сповідальної щирої ноти авторської розмови. Творчість І. І. Синюка та Д. Т. Панцира – своєрідна сторінка в літературному житті Буковини та всієї України.

В особах письменників Івана Синюка та Дмитра Панцира поєдналося чимало талантів і, якою б справою вони не займалися, в результаті у кожного з них народжувалося щось унікальне, особливе та неймовірно цікаве. Як письменники вони однаково неповторні, вони глибоко осмислили у своїх творах життя українців у різних частинах країни. Авторі уводять читача у світ власної системи сприйняття й уявлення природної та суспільної дійсності. Твори письменників написані серцем, все у них на рівні найщиріших переживань.

Проза І. Синюка та Д. Панцира винятково поетична, лірична. Відчувається, що автори не байдужі до поезії, вони тонко відчують красу слова. В їхніх творах відчувається буковинський колорит, добра обізнаність з народним життям і головне – тонке відчуття слова. Часто автори ніби пробують його на дотик і смак, повертають на всі сторони, щоб воно засвітилося своїм блиском і красою. Письменники не прикрашають життя і світ у своїх творах, а показують у дуалістичній єдності правди і кривди, краси і потворності, добра і зла, бо тут людина приречена розриватися між страхом і любов'ю.

Справжній письменник – завжди велика рідкість. Та справжня людина – рідкість не менша. Почуваюся втішеною, що мені пощастило познайомитися докладніше з життям і творчістю моїх односельчан Івана Синюка та Дмитра Панцира – людей виняткової душевної краси й щедрості, світлоносними і добрими творчими особистостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антофійчук І. Я. Пейзажна інтродукція у текстах малої прози письменників Буковини кінця XIX – початку XX ст. // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 38. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. 65-66 с.
2. Арсенич П., Пелипейко І. Дослідники та краєзнавці Гуцульщини: довідник. Косів : Писаний камінь, 2002. 280 с.
3. Богайчук М. А., Дуб Р. Й. Літературна Буковина: посіб. для вчителів укр. літ. та учнів 5-11 кл. Чернів. обл. науково-метод. ін-т післядиплом. освіти. Чернівці, 1997. С. 94–98.
4. Богайчук М. А., Дуб Р. Й. Письменники Буковини: посіб. для учнів 5-11 кл. та вчителів укр. літ. Чернів. обл. науково-метод. ін-т післядиплом. освіти. Чернівці, 1998. С. 82–83.
5. Брозинський М. Аби Україна була... «з головою» [Текст]: [захід в ЧОУНБ ім. М. Івасюка - зустріч із письм. Д.Панцирем] // Буковинське віче. 2011. 8 квіт. (№ 25). С. 2.
6. Брозинський М. Літературний «десант» зі Слобожанщини [Текст]: [літ. зв'язки з Буковиною письм. Степана Сапеляка та Дмитра Панцира] // Буковинське віче. 2009. 27 лют. (№ 16). С. 1.
7. Васильчук М. Художня візія Гуцульщини у малій прозі Івана Синюка. Українознавчі студії. 2011–2012. Випуск № 13–14. С. 109–115.
8. Великий В. Спалахи пам'яті [Текст]: [Про письменника Д. Панцира, який нар. в с. Кам'янка Глибоц. р-ну] // Час 2000. 2004. 8 квітня (Ч. 16). С. 18.
9. Вшанували Івана Синюка: [130 років з дня народження талановитого літератора Буковини кінця XIX - поч. XX ст.] // Буковина. 1996. 22 трав.
10. Гейніш В. Вшанували Дмитра Панцира [Текст]: [вечір-спогад у с. Кам'янка Глибоц. р-ну, де народився і виріс Д. Т. Панцир письм. новеліст і гуморист] // Буковинське віче. 2014. 6 берез. (№ 10).

11. Гнедаш Р. Не забуваймо осиротілих могил: Минуло 130 років від дня народження І. Синюка // Буковинське віче. 1996. 22 трав. (№ 39). С. 4.
12. Григоренко П. Задля щастя народу: [До 100-річчя від дня народження Івана Синюка] // Літературна Україна. 1966. 29 квіт.
13. Дмитрієва Н. Н. Подвижнику народної просвіти: [Про вчителя Івана Ілліча Синюка] // Буковина. 1999. 15 верес. С. 4.
14. Загородна Н. Іван Синюк – буковинський письменник і педагог (До 140-річчя з дня народження Івана Синюка): бібліографічний покажчик / Н. Загородна. Чернівці, 2006. 16 с.
15. Загородна Н. Іван Синюк – український письменник і педагог кінця XIX–початку XX ст. (бібліографічний огляд літератури). URL: <http://e-cat.scilib.chnu.edu.ua/reslib/news/200430/01.pdf>
16. Загородна Н. Образки життя і природи: [Прижиттєві видання творів Івана Синюка у фондах НБ ЧНУ] // Буковина. 2006. 28 квіт. (№ 33). С. 4.
17. Загородна Н. Творець майстерних образків (До 140-річчя з дня народження Івана Синюка): Твори І. Синюка у фондах Наукової бібліотеки ЧНУ// Унів. вісн. 2006. № 5–6. С. 15.
18. Кейван І. І. Вогонь в одежі слова: про письменника та педагога Івана Синюка. 2017. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=U4AXf2UrrJk>
19. Кирстюк І. П., Панцир Р. І. Історія села Кам'янка. URL: <https://bukportret.info/glibotskiy-rayon/kamyanka/istoriya-kam-yanka/>
20. Коржупова А. П. Розвиток української літератури на Буковині // Письменники Буковини початку XX ст. Київ, 1958. С. 3-22.
21. Кривий М. Повернений борг [Текст]: [пам'яті Д. Панцира] // Буковинське віче. 2013. 1 берез. (№ 9). С. 4.
22. Мельничук Б. Із Кам'янки, що над Серетом [Текст] : [Про письменників І. Синюка та Д. Панцира, що народилися в цьому селі Глибоцького району] // Буковина. 2004. 8 верес.
23. Мельничук Б.І., Юрійчук М.І. Письменники Буковини другої половини XIX – першої половини XX століття: Хрестоматія / За ред. Б.І.

- Мельничука, М.І. Юрійчука. Чернівці: Вид-во «Прут», 2001. Ч. 1. С. 359–379.
24. Михайловський В. Вартовий українського слова: [Текст]: [про візит Д. Панцира до Чернівців та літ. зустріч в ЧОУНБ ім. М. Івасюка] // Буковина. 2011. 17 трав. (№ 38). С. 3.
 25. Михайловський В. Зоря за небокраєм [Текст]: [про письм., гумориста Д. Панцира] // Буковина. 2013. 26 лют. (№ 15). С. 4.
 26. Михайловський В. Повернення до пам'яті і до суті своєї [Текст]: [про письм. і педагога І. Бажанського. Є інформ. про лауреата премії ім. І.Бажанського: члена Нац. спілки письм. України Дмитра Панцира з Харкова (уродженця с. Кам'янки Глибоц. р-ну] // Буковина. 2009. 6 берез. (№ 18). С. 1, 4.
 27. Нагірняк І. Хай Бог окрилює творчі пориви [Текст]: [про кн. Дмитра Панцира «Любов після смерті», видану Харків. вид-вом «Майдан» у 2007 р] // Буковинське віче. 2010. 27 січ. (№ 6). С. 3.
 28. Остафійчук Л. В. Легенда про село Кам'янка. 2011. URL: <http://ostafichuk2011.narod.ru/legend.html>
 29. Павлюк О. М. Іван Синюк (1866-1953) – український письменник, педагог Визначні постаті (1774-1918): Біогр. довідник // Буковина. Чернівці, 2000. С. 179.
 30. Панцир Д. Т. Білокриницька Голгофа [Текст] : [публ. – докум. нариси] // Харків, Федорко. 2011. 86 с.
 31. Панцир Д. Борг [Текст]: [Проза із збірки «Судилося жити»] // Буковинське віче. 2007. 22 серп. (№ 62). С. 3.
 32. Панцир Д. Т. Буковинські ланцюжки: Статті, рецензії, есеї. Харків: Майдан. 2011. 84 с.
 33. Панцир Д. Т. Буковинські новели. Чернівці, Букрек. 2012. 140 с.
 34. Панцир Д. Вічна пам'ять! [Текст]: [некролог про засл. юриста України, члена Нац. спілки письм. України, лауреата творчих премій П. Василенка,

- К. Гордієнка, М. Чабанівського, І. Бажанського Д. Т. Панцирю] // Буковина. 2013. 26 лют. (№ 15). С. 4.
35. Панцир Д. Т. Дороги і роздоріжжя. Проза. Харків: «Майдан». 2004. 172 с.
36. Панцир Д. Т. З усмішкою про серйозне. Гумор. Харків, III Тисячоліття. 2005. 114 с.
37. Панцир Д. Т. Зустрічі далекі і близькі. Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив. 2001. 108 с.
38. Панцир Д. Т. Колообіг любові. Харків: Майдан. 2003. 126 с.
39. Панцир Д. Т. Конвой вылетает завтра. Харьков, Издательство «КримАрт». 2000. 216 с.
40. Панцир Д. Т. Контакт не відбувся. Це вам не смішки. Харків, Федорко М. 2006. 72 с.
41. Панцир Д. Т. Любов після смерті: Оповідання. новели. Харків, Майдан. 2007. 178 с. Серія «Проза Слобожанщини».
42. Панцир Д. Т. На відстані серця. Літературно художнє-видання. Харків: Мост-Торнадо. 2002. С. 128.
43. Панцир Д. Т. Неосяжна душа [Текст]: [Штрихи до портр. відомого укр. письменника М. І. Чабанівського] // Харків, ФЕДОРКО. 2006. 96 с.
44. Панцир Д. Т. Обыкновенное чудо: Проза. Харків, Федорко. 2011. 114 с.
45. Панцир Д. Т. Озирися до витоків душі [Текст] // Буковинський журнал. 2010. №1. С. 274–276.
46. Панцир Д. Т. Про славу козацького лицарства [Текст]: [про книгу О. Приходько-Возняк «Козацькі шляхи»] // Буковина. 2010. 24 груд. (№ 99). С. 3.
47. Панцир Д. Т. Розплата за легковажність [Текст] / Харків: Видання журналу «Березіль». 2002. 203 с.
48. Панцир Д. Свіже і чисте, як переддосвітня зоря [Текст] : [про Івана Нагірняка та нову кн. «Озирися з Гострої Скали»] // Буковина. 2009. 25 груд. (№ 99). С. 7.

49. Панцир Д. Сила і краса великої любові [Текст]: [про книгу В. Михайловського «Між страхом і любов'ю»] // Доба. 2011. 24 лют. (с.8). С.6.
50. Панцир Д. Т. Судилося жити. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного дозвілля». 2006. 352 с.
51. Панцир Д. Т. У любові – як в озонному шарі : [про денники Петра Сороки] // Буковинський журнал. 2011. № 2. С. 216–218.
52. Панцир Д. Т. Хто злодій; На кого рівнятися: проза. Буковина. 2009. 17 берез. (№ 21). С. 3.
53. Панцир Д. Т. Юхимів сажень: Гумор. Харків, Федорко. 2011. 128 с.
54. Погребенник Ф. Письменник Іван Синюк – сто чотири роки тому. Слово і час. 1996. № 6. С. 52.
55. Поліщук Я. Література рідного краю. Рівне, Азалія. 1993. 79 с.
56. Редактор «Ластівки»: [До 125-річчя з дня народження українського письменника І. Синюка, який своєю творчістю сприяв поживленню літературного життя на Буковині] // Чернівці, 1991. 1 трав. (№ 19). С. 5.
57. Романець О., Погребенник Ф. Письменники Буковини початку ХХ ст. / Упоряд. О.С. Романець, Ф.П. Погребенник; Вступ. ст. А. П. Коржупової. К.: Держ. вид-во худ. літ., 1958. 448 с.
58. Руснак Н., Струк І. Взаємодія вербальної та невербальної комунікації у драматичному тексті (на матеріалі п'єси Івана Синюка «Мужики»). Українська мова. 2015. № 2. С. 100–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2015_2_11
59. Синюк І. І. Баба: Образки з життя і природи. Буковина. 1899. № 144. С. 3.
60. Синюк І. І. Братчику, рятуй!...: Оповідання. Буковина. 1906. № 127. С. 1–2.
61. Синюк І. І. Мужики (Сільський образок в 3 діях). Письменники Буковини початку ХХ століття. Київ: Держ. вид-во худ. літ., 1958. С. 154–176.
62. Синюк І. І. Нема вже мого Іванка...: Образки з життя і природи. Буковина. 1899. № 142. С. 3.

63. Синюк І. І. Образки з життя і природи. Чернівці: З друк. «Руської Ради», під зарядом В. Сєкерського, 1899. 41 с. (Вид. т-ва «Руська школа»; Ч. 4.).
64. Синюк І. І. Образки з природи: Буря; Звірячий цвинтар; Бджоли. Буковина. 1898. № 100-101. С. 1–3.
65. Синюк І. І. Образки з природи: З оповідань лісного. Чернівці, Вид. «Руська бесіда» 1897. 15 с.
66. Синюк І. І. Повернення канадійця: Оповідання. Буковина. 1909. №80. С.1-2.
67. Синюк І. І. Село: Образки з життя і природи. Буковина. 1899. № 148. С. 3.
68. Синюк І. І. Фейлетони. Чернівці: Друк. Макс Вайсман «Меркур», 1935. Ч. 1. 39 с.
69. Синюк І. І. Чесна Вероня : драматичний образок з сільського життя під час світової війни: в 4-х діях. / Чернівці, Друк. «Меркур». 1933. 36 с.
70. Синюк І., Іванюк М. Літературно-мистецька Вижниччина: Біобібліогр. довідник. Вижниця: Вид-во «Черемош», 2001. С. «Черемош», 2001. С.167-168.
71. Синюк Іван Ілліч // Українська радянська енциклопедія. 2-ге вид. К., 1983. Т. 10. С. 169.
72. Струк І. М. Теоретичні засади вивчення драматичного тексту (на матеріалі творів письменників Буковини). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/139/4072/8503-1?inline=1>
73. Фаріон А. Педагог, літератор, редактор // Ластівка. 1996. № 1-2. С. 18–20.
74. Филипчук В.С., Ковалець Л.М. Іван Синюк (1866-1953): [Про буковинського письменника І. Синюка] // Крайова освіта. 1999. 19 жовт. С. 6.
75. Шевченко Г. Дивина Дмитра Панцира [Текст]: [про кн. Д. Панцира «Обыкновенное чудо»] // Буковина, 2012. 25 трав. (№ 40). С. 4.

76. Щербанюк Л. Іван Синюк: у діалозі з навколишнім світом. 2016. URL: <http://www.dobrabiblioteka.cv.ua/ua/news?id=660069>
77. Юрійчук М. З любов'ю до природи і людини. Іван Синюк Вибране. Глибока. 1996. С. 96.
78. Юрійчук М. Образки життя і любові: [До 130-річчя від дня народження Івана Синюка] // Молодий буковинець. 1996. 3 трав. (№ 19). С. 5.
79. Яківчук А. Забута могила: [про письменника І. Синюка] // Чернівці. 1994. (№ 42). С. 4.
80. Яківчук А. Синюкову хату необхідно зберегти // Чернівці. 1995. 5 трав. (№ 19). С. 2.

ДОДАТКИ

Іван Ілліч Синюк. Рік невідомий

Дружина І. І. Синюка Вероня

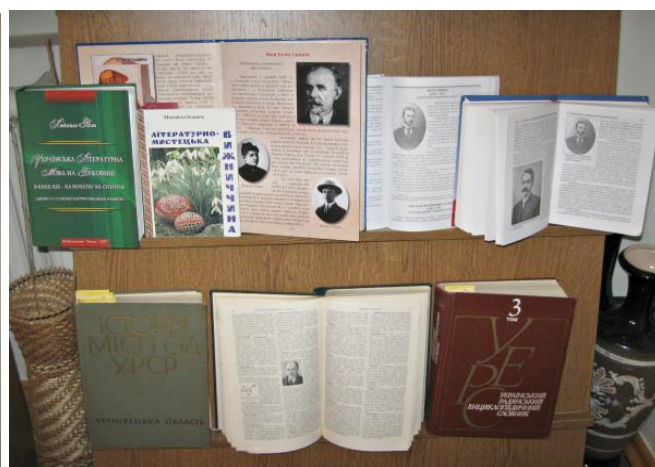
Син І. І. Синюка Авриліан

Сини І. І. Синюка Іларій та Авриліан у дитинстві

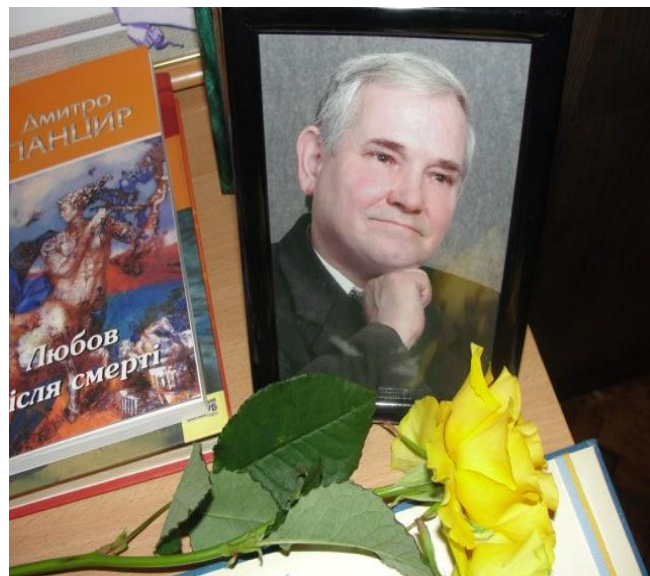
Будинок в якому жив І. І. Синюк

Виставка «У діалозі з навколишнім світом» у Муніципальній бібліотеці імені
Анатолія Добрянського

Панцир Дмитро Тодорович

Обкладинка книги та її автор

Дмитро Панцир у Тернополі 2009 р.

На фото Микола Шакін і донька Д.Т. Панцира Інга